

Acrocephalus

86

ACROCEPHALUS

glasilo Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, Ljubljana
journal of Bird watching and bird study association of Slovenia, Ljubljana

ISSN 0351-2851

naslov uredništva address of the editorial office	1000 Ljubljana, Langusova 10
glavni urednik managing editor	Iztok Geister, 6276 Pobegi, Kocjančiči 18 tel.: 0609/643 703, od 8 ^h do 9 ^h
uredniški odbor editorial board	Iztok Geister (oblikovanje in tehnično urejanje, layout & technical editing), Igor Pustovrh (svetovalec za fotografijo, photography), Slavko Polak (svetovalec za ilustracije, drawings), Andrej Sovinc (pomočnik glavnega urednika, assistant editor)
uredniški svet editorial council	Janez Gregori, Andrej Hudoklin, dr. Boris Kryštufek, Andrej Sovinc, Dare Sere, dr. Davorin Tome
lektor in prevajalec translator and language editor	Henrik Ciglič
fotoliti photoliths	ATELJE T. Škofja Loka
tisk print	MEDIUM Radovljica
cena price	1000 SIT za številko, dvojna številka 2000 SIT, letna naročnina 5000 SIT
naklada / circulation	800 izvodov

DRUŠTVO ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE BIRD WATCHING AND BIRD STUDY ASSOCIATION OF SLOVENIA

naslov / address	1001 Ljubljana, p.p. 2395
društveni prostori	Ljubljana, Žibertova 1, tel.: 061/133 95 16
uradne ure in srečanja	četrtek med 18. in 20. uro
predsednik president	Borut Štumberger 2282 Cirkulane 41 tel.: 062/761 000
podpredsednik vicepresident	Franc Bračko 2000 Maribor, Gregorčičeva 27 tel.: 062/29 086
tajnik secretary	Borut Mozetič 1000 Ljubljana, Rožna 7 tel.: 0609 625 210
žiro račun	50100-620-133-05-1018116-2385287
izvršilni odbor / executive board	A. Bibič, L. Božič, D. Denac, T. Jančar, P. Kmecl, B. Marčeta, T. Mihelič, B. Mozetič, S. Polak, A. Ramšak, B. Rubinič, D. Sere, A. Šorgo, B. Štumberger, T. Trilar, M. Vogrin in častna člana dr. S. D. Matvejev in dr. A. O. Zupančič
letna članarina annual membership subscription	5000 SIT za posameznike, 3000 SIT za učence in študente, 1000 SIT za podmladek in 20.000 SIT za ustanove
International Girobank	Nova Ljubljanska Banka No. 50100-620-133 27620- 99885/0

Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva.

Revijo sofinancira Ministrstvo za znanost in tehnologijo Republike Slovenije.

Sponzor revije Mobitel. Partner BirdLife International.

Donator Prirodoslovni muzej Slovenije

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-226/92 z dne 4. 3. 1992 sodi revija med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Uvodnik Editorial

V sredo 14. januarja 1998 je v hotelu Perla v Novi Gorici potekala Mednarodna konferenca o beloglavem jastrebu. Srečanje sta organizirala Ministrstvo za okolje in prostor Republike Slovenije in Zavod za ekologijo NARAVA 2001. Iz vabila bi sicer težko sklepali, da gre za mednarodno konferenco; navzočnost enega, sicer mednarodno priznanega in uveljavljenega strokovnjaka iz Hrvaške je srečanju dalo mednarodni značaj, dejstvo, da je srečanje potekalo v konferenčni dvorani, pa še ne zagotavlja, da je šlo res za konferenco. Poleg otvoritvenega nagovora so bila namreč na programu tega večera še tri predstavitvena predavanja.

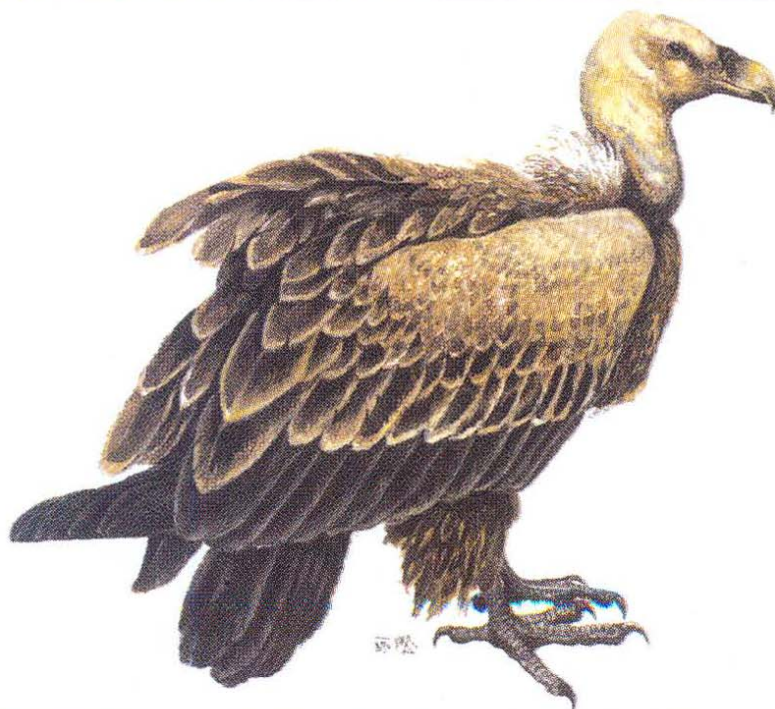
O mednarodnih konferencah je strokovna javnost obveščena nekaj mesecev vnaprej. V priprave so vključene različne strokovne organizacije. Še pomembnejše je, da so takšna srečanja namenjena sprejetju in kasnejšemu uresničevanju strokovno utemeljenih priporočil in sklepov. Gradiva za takšne dokumente se za mednarodne konference pripravi vnaprej, na srečanjih se o njih razpravlja, se jih dopolni, zbor navzočih udeležencev pa jih potrdi. Če na takšnem srečanju aktivno sodelujejo tudi najvišji predstavniki države ali če je država celo soorganizator srečanja, je pričakovati, da bo predstavljeno tudi stališče pristojnih vladnih

služb do problematike, ki jo srečanje obravnava.

Dejstvo je, da v priprave na srečanje v Perli niso bile vključene pomembne nacionalne institucije s področja ornitologije in varstva narave. Več kot pohvalno je, da sta se srečanja udeležila minister za okolje in državni podsekretar za naravo. S svojo navzočnostjo sta potrdila, da državo zanima beloglavi jastreb v Sloveniji. Kot pa mi je znano, država nima izdelanega posebnega stališča do problematike te ujede v Sloveniji. Sprašujem se, ali je naravovarstvena problematika jastreba pri nas sploh strokovno opredeljena? Če je, ali država ve, kako bo probleme rešila? Če ni, ali je po večeru v Perli jasno, ali bo država (ali kdo drug) naročila izdelavo temeljite študije o beloglavem jastrebu, predvsem pa o tem, kaj ga ogroža in kako mu pomagati, če je ogrožen? Navzočnost ministra in državnega podsekretarja na takšnem srečanju bi morali izkoristiti za to, da bi se v imenu države obvezala, da bodo pripravljene odgovori na nerazrešena vprašanja in da bo država tudi podprla izdelavo 'nacionalnega programa' za varstvo in ohranitev beloglavega jastreba.

Škoda za zamujeno priložnost.

Andrej Sovinc

IN MEMORIAM MARTIN KOŠIR

Le komu ni zastal dih ob Koširjevih ubranih potezah z ornitološkim čopičem: "Malo dlje od golobov je pred nedavnim posajeno rdeče zelje, na listih so ponovljeni vsi barvni odtenki duplarjev", ob njegovem pretanjenem smislu za opazovanje: "Trstni cvrčalec, ki sem si ga ogledal, ko je v popoldanskem soncu pel na suhi veji, me je v svojem enotno rjavem plaščku in z vzravnano držo spominjal na podlasičo" in nenazadnje tudi ob njegovi natančno zadevajoči duhovitosti, kakor ob tistem nepozabnem opisu bojevitih jerebic: "Tako kot je Ahil podil Hektorja trikrat okoli obzidja Troje, tako je en petelin podil drugega trikrat (morda tudi štinkrat) po celi dolžini njive ... Pretekla sta kakih 1000 m, zasledovalec pa se je tekmecu samo enkrat toliko približal, da je za njegovim repom kljunil proti zemlji"?

V življenju sva se z Martinom Koširjem srečala trikrat, prvič pred dvema letoma na skupščini našega društva na Brdu pri Kranju, ko nam je vzneseno predstavil glasbo Messiaena, drugič v Škocjanskem zatoku 4. oktobra lani, ko sta bila s soprogo edina udeleženca svetovnega dneva štetja ptic, in še enkrat, kdo bi slutil, da zadnjič, ko me je čez dober mesec obiskal na domu in sva prvič tudi sproščeno poklepetala.

V resnici pa sva se srečala ob vsakem njegovem prispevku za rubriko Iz ornitološko beležnice, in teh v zadnjih dveh letih ni bilo malo. Tako

po številu, še bolj pa po enkratnem, nepresežno svojskem slogu, odlikujočem se po metaforah, duhovitosti, iskivosti in nepopustljivi raziskovalni vnemi, so Koširjevi prispevki zaznamovali polpreteklo revialno obdobje. V literarnih prispodobah in miselnih utrinkih Martina Koširja sem končno našel potrdilo za to, da je zamisel te rubrike še vedno smiselna, še več, zdaj sem celo prepričan, da je ravno Koširjeva avtorska intervencija prvotno zamisel ponovno polnokrvno uveljavila.

Seveda pa to še zdaleč ni bilo vse. V znanstvenem prispevku o večernem oglašanju jerebic se je izkazal kot procljiv analitik in v blago polemični refleksiji o prepoznavanju sredozemskega kupčarja kot neizprosno pravičen presojevalec, ki ne da bi podvomil o tujem znanju, vendarle najbolj verjame lastnim izkušnjam. V nasprotju z veliko večino slovenskih ornitologov, ki smo zrasli ob daljnogledu, se je pokojni Martin Košir pričel dejavno ukvarjati z ornitologijo kot življenjsko izkušen človek. Ravno od te tako svojske ornitološke rasti smo še veliko pričakovali. In le kdo bolj kot on, ki je poosebljal tako tehnično kot humanistično izobraženega opazovalca in preučevalca ptic, bi bil bolj poklican premostiti sedanji generacijski prepad.

Preostane nam le, da ponovno preberemo, kar nam je zapustil Martin Košir, ornitolog, ki mu je bilo dano, da kot Ikar očarano zre v obličje lepote.

Iztok Geister

Zanimive najdbe na tujem v Sloveniji obročkanih ptičev

Some interesting foreign recoveries of birds ringed in Slovenia

Dare ŠERE

Na Danskem že zdaj potekajo organizacijske priprave na mednarodno konferenco, načrtovano za jesen 1999 in posvečeno stoti obletnici obročkanja. Leta 1899 je prof. Mortensen na Danskem uvedel obročkanje ptičev z namenom, da se razreši skrivnostni naravni pojav ptičjih selitev. Obročkanje se je uspešno razširilo skoraj po vseh tedanjih deželah in tako je bil leta 1926 ustanovljen tudi Ornitološki observatorij v Ljubljani. V tem pretečenem času pa je prišlo, tako pri nas kot drugod, do velikanskih sprememb na tem področju ornitologije.

V naslednjem kratkem prispevku so predstavljene samo nekatere pomembne najdbe v Sloveniji obročkanih ptičev in kasneje ugotovljenih na tujem. Omenjene najdbe so pomembne, ker vključujejo tudi naše gnezdeče ptiče ali njihove mladiče. Ne glede na izvor obročka pa lahko le na osnovi zbranih podatkov o najdbah neke vrste po vsej Evropi napravimo pravi Atlas selitvenih poti. Če hočemo spoznati pravi pomen obročkanja in najdb tudi pri nas, je treba objaviti tudi druge naše najdbe, katerih objavo že pripravljamo.

Pri vsaki najdbi so med drugim navedeni številka obročka, datum in kraj obročkanja, obročkovelec in datum, kraj in država, kjer je bil ptič najden. V oklepaju navajam število dni, ki so minili od dneva obročkanja do dneva najdbe, razdaljo med krajema v kilometrih, smer selitvene poti v stopinjah in v straneh neba. Pri vsaki navedeni najdbi je kratek komentar, ki govori o pomembnosti te najdbe. Številka pred vrsto ptiča se ujema s številko na zemljevidu.

1. Bela štoklja *Ciconia ciconia*, LJUBLJANA 11920.

Obročkal jo je Franc Bračko v gnezdu 28. junija 1994 v Lovrencu na Dravskem

polju. Ustreljena je bila 7. aprila 1997 v LIBANONU, ko se je že vračala s prezimovanja (1014 dni / 2208 km / 137° / SE). To je druga najdba obročkane slovenske bele štoklje (prva je bila zabeležena v Izraelu) in kasneje ugotovljene na Bližnjem vzhodu.

2. Divja grlica *Streptopelia turtur* LJUBLJANA 104262.

V Bizoviku pri Ljubljani jo je obročkal Jože Bricelj st. 21. maja 1978. Na otoku Zakynthos v GRČIJI so jo ustrelili lovci 28. aprila 1980 (707 dni / 1060 km / 150° / SSE /). To je do sedaj edina najdba pri nas obročkane divje grlice na tujem.

3. Vijeglavka *Jynx torquilla*, LJUBLJANA 191288.

Na ornitološki postaji na Vrhniki jo je obročkal Brane Lapanja 29. avgusta 1989. Na FINSKEM, v kraju Muinosämski, so jo ponovno ujeli in izpustili v času gnezdenja 17. junija 1990 (292 dni / 1978 km / 21° / NNE). To je do sedaj edina najdba pri nas obročkane vijeglavke zunaj Slovenije.

4. Breguljka *Riparia riparia*, LJUBLJANA A 732741.

Obročkana je bila na jesenski selitvi 20. septembra 1994 na Vrhniki (Dare Šere in Borut Mozetič). Po uspešnem prezimovanju v Afriki se je v naslednjem letu vrnila na ŠVEDSKO. V gnezditveni koloniji pri kraju Simnatorp je bila ujeta 18. julija 1995 (302 dni / 1268 km / 2° / N /). Iz Skandinavije (Švedska) je bila do sedaj zabeležena samo ena najdba pri nas obročkane breguljke.

5. Kmečka lastovka *Hirundo rustica* LJUBLJANA A 460934.

Kot prvoletno lastovko jo je 30. avgusta 1990 na Ormoškem jezeru obročkal Rajko

Koražija. 19. aprila 1997 je bila ta kmečka lastovka najdena mrtva na MALTI (2424 dni / 1175 km / 186°/S). Obroček na nogi je imela dobrih šest (6) let in je bila tako že v osmem (8 y) koledarskem letu življenja. Pri nas obročkane kmečke lastovke so bile ponovno ujete v naslednjih državah Afrike: ALŽIRIJA (3), MAROKO (3), ZAMBIJA (1), ZAIRE (3), CENTRALNOAFRIŠKA REPUBLIKA (4), NIGERIJA (12) in JUŽNOAFRIŠKA REPUBLIKA (3). Dve kmečki lastovki sta bili vnovič ujete tudi v IZRAELU (2).

6. Drevesna cipa *Anthus trivialis*, LJUBLJANA A 644336.

V času jesenske selitve je bila obročkana 3. septembra 1993 na ornitološki postaji Barje pri Ljubljani (Dare Šere in Bogdan Vidic). Po uspešnem prezimovanju je bila najdena mrtva (zaletela se je v okensko steklo) v kraju Jauhosaari 20. maja 1995 na FINSKEM (625 dni / 1680 km / 18° / NNE). Do sedaj je to edina najdba pri nas obročkane drevesne cipe in pozneje dobljene na tujem.

7. Siva pevka *Prunella modularis*, LJUBLJANA A 789537.

Med jesensko selitvijo jo je obročkal Brane Lapanja v Šebreljah pri Cerknem 11. oktobra 1995. 22. julija 1997 je bila mrtva najdena na FINSKEM. To se je zgodilo v kraju Rikkaranta (651 dni / 2077 km / 26° / NNE). To je najdaljša (2077 km) ugotovljena pot v Sloveniji obročkane sive pevke.

8. Taščica *Erithacus rubecula*, LJUBLJANA A 687142.

Obročkal jo je Stane Kos 27. marca 1994 ob Ljubljani na Ljubljanskem barju. Na NORVEŠKEM je bila najdena mrtva v kraju Hjellum 15. junija 1994 (79 dni / 1657 km / 352° / N). To je ena redkih najdb taščice s severa Evrope. Številne najdbe v Sloveniji obročkanih taščic so bile zabeležene po vsem Sredozemlju.

9. Taščica *Erithacus rubecula*, LJUBLJANA A 504872.

Na ornitološki postaji na Vrhniki je bila 1. oktobra 1995 med selitvijo obročkana prvoletna taščica (Dare Šere in Andrej

Bibič). Čez dva meseca in pol, to je 15. decembra 1995, jo je ujel do sedaj neznani mladenič v kraju Ighil pri Tizi-Ouzou v ALŽIRIJI (75 dni / 1333 km / 219° / SW). To je prva najdba v Sloveniji obročkane taščice in pozneje ujete v severni Afriki.

10. Mali slavec *Luscinia megarhynchos*, LJUBLJANA A 687875.

V Dobrunjah pri Ljubljani je Jože Bricelj ml. obročkal malega slavca 26. avgusta 1994. Na otoku Aire (otočje Baleari) v ŠPANIJI so ga ponovno ujeli ter izpustili med spomladanskim vračanjem 29. aprila 1995 (247 dni / 1087 km / 226° / SW). Tudi to je do sedaj edina najdba v Sloveniji obročkanega malega slavca na tujem.

11. Šmarnica *Phoenicurus ochruros*, LJUBLJANA A 696965.

Na Vrhniki jo je obročkal Pavle Štirn 7. avgusta 1994. Ze 14. novembra 1994 so jo mrtvo našli na jugu FRANCIJE (99 dni / 752 km / 243° / WSW). To je edina najdba pri nas obročkane šmarnice in kasneje ugotovljene na tujem.

12. Bičja trstnica *Acrocephalus schoenobaenus*, LJUBLJANA A 783320.

To prvoletno bičjo trstnico je obročkal Brane Lapanja 7. septembra 1995 na Ornitološki postaji Vrhnika. Po dveh uspešnih prezimovanjih v Afriki so jo spet ujeli in izpustili 8. maja 1997 v kraju Bäckén na ŠVEDSKEM (610 dni / 1513 km / 5° / N). Ena glavnih selitvenih poti skandinavskih bičjih trstnic poteka ravno prek Slovenije. Zato so najdbe pri nas obročkanih bičjih trstnic na severu ali obratno zelo pogoste.

13. Srpična trstnica *Acrocephalus scirpaceus*, LJUBLJANA A 835484

Na Ormoškem jezeru jo je obročkal Iztok Vreš 30. julija 1997. 20. septembra 1997 je bila vnovič ujeta in pozneje tudi izpuščena 30 km vzhodno od kraja Tobruk v LIBIJI (51 dni / 1757 km / 157° / SSE). To je prva najdba pri nas obročkane srpične trstnice v Afriki.

Slika 1: Nekaj zanimivih najdb v Sloveniji obročkanih ptičev (številke ustrezajo vrstnemu redu v besedilu)

Fig 1: Some interesting recoveries of birds ringed in Slovenia (numbers corresponding to those in the text)

14. Mlinarček *Sylvia curruca*, LJUBLJANA A 600288.

Na ornitološki postaji na Vrhniki je bil ta odrasli mlinarček obročkan 14. septembra 1992 (Rudi Tekavčič in Andrej Bibič). Angleški obročkovalec ga je ponovno ujel 26. maja 1996 pri kraju Puttenham v ANGLIJI (1352 dni / 1271 km / 294° / WNW). Selitvena pot mlinarčkov, ki se selijo iz zahodne Evrope proti jugovzhodnim predelom Evrope in nato prek male Azije v Afriko, namreč poteka prek Slovenije. Najdba tega mlinarčka v Angliji je zanimiva tudi zato, ker je bil že najmanj v šestem letu (+6y) življenja.

15. Rjava penica *Sylvia communis*, LJUBLJANA A 548411.

Ob Cerknškem jezeru jo je kot odraslo samico obročkal 1. maja 1993 Jože Gračner. 13. septembra 1994 jo je v kraju Sidi Barrani v EGIPTU ustrelil lovec (499 dni / 1863 km / 147° / SSE). To je naša prva in edina najdba rjave penice v Afriki.

16. Vrtna penica *Sylvia borin*, LJUBLJANA A 437371.

V času spomladanskega vračanja vrtnih penic iz tropske Afrike jo je 15. maja 1990 pri Mariboru obročkal Rajko Koražija. Še isto leto so jo ruski ornitologi ponovno ujeli, in sicer 16. avgusta 1990 v kraju Nikolovskiy v RUSIJI (92 dni / 1917 km / 30° / NNE). To je druga najdba pri nas obročkane vrtnice v Rusiji.

17. Črnoglavka *Sylvia atricapilla*, LJUBLJANA A 708995.

V Partah na Ljubljanskem barju jo je 8. septembra 1994 obročkal Bogdan Vidic. 20. novembra istega leta je bila ta črnoglavka mrtva najdena pri Tarragoni v ŠPANIJI (73 dni / 1205 km / 239° / WSW). Najdbe prezimujočih pri nas obročkanih črnoglavk se razprostirajo od Španije na jugozahodu in prek Malte ter Grčije do Sirije in Libanona na vzhodu.

18. Vrbja listnica *Phylloscopus collybita*, LJUBLJANA R 4420.

V času jesenske selitve je to vrbjo listnico obročkal Stane Kos, in sicer 17. oktobra 1993 ob Ljubljani na Ljubljanskem barju. V času prezimovanja, to je 21.

januarja 1995, so jo ponovno ujeli in izpustili pri Barceloni v ŠPANIJI (461 dni / 1079 km / 241° / WSW). To je druga najdba pri nas obročkane vrbje listnice v Španiji.

19. Kovaček *Phylloscopus trochilus*, LJUBLJANA A 483241.

25. septembra 1990 je bil ta prvoletni kovaček obročkan na Ornitološki postaji na Vrhniki (Rudi Tekavčič in Andrej Bibič). 7. junija 1992 je bil mrtev najden na dalnjem severu NORVEŠKE pri kraju Sortland (621 dni / 2527 km / 1° / N). Po razdalji med krajem obročkanja in krajem najdbe na severu (2527 km) je to "najdaljša" najdba te vrste. Na osnovi naših in tujih najdb v Sloveniji sklepamo, da vsi ti kovački izvirajo iz Skandinavije.

20. Rumenoglavi kraljiček *Regulus regulus*, LJUBLJANA A 497496.

4. novembra 1990 je prvoletno samico obročkal na Pohorju Izток Vreš. Že 14. maja 1990, to je v času gnezdenja, je bil ta kraljiček mrtev najden na otoku Sylt na skrajnem severu NEMČIJE (192 dni / 1017 km / 331° / NNW). Kljub temu da v zadnjem času namenamo veliko pozornosti obročkanju rumenoglavih kraljičkov, je to šele druga najdba te vrste zunaj Slovenije (prva najdba našega rumenoglavca kraljička je bila v južni Nemčiji).

21. Velika sinica *Parus major*, LJUBLJANA A 669220.

To veliko sinico je v Šebreljah pri Cerknem 1. novembra 1993 obročkal Brane Lapanja. 3. junija 1994 so jo na POLJSKEM v gnezdu ujeli poljski ornitologi (215 dni / 610 km / 33° / NNE). To je že tretja najdba velike sinice iz Poljske. Druge najdbe so še iz Češke, Slovaške in Madžarske.

22. Škorec *Sturnus vulgaris*, LJUBLJANA 10935.

Prvoletnega škorca je na ornitološki postaji na Vrhniki 3. avgusta 1994 obročkal Peter Grošelj. Že 5. novembra istega leta pa je bil ujet v kraju Guercif v MAROKU (94 dni / 1979 km / 223° / SW). To je v zadnjem času edina najdba našega škorca v severni Afriki.

23. Lišček *Carduelis carduelis* , LJUBLJANA A 454524.

4. septembra 1990 je tega liščka obročkal Ivan Lipar v Slovenski vasi na Dolenjskem. 18. novembra 1990 so ga ponovno ujeli pri Tirani v ALBANIJI (75 dni / 640 km / 143°/SE). Do sedaj so bile najbolj pogoste najdbe v Sloveniji obročkanih liščkov vzdolž jadranske obale in otokov na Hrvaškem. To je druga najdba v Sloveniji obročkanega liščka v Albaniji.

24. Repnik *Carduelis cannabina* , LJUBLJANA A 546074.

Mladega repnika je obročkal Jože Gračner 29. julija 1992 pri Škofljici na Ljubljanskem barju. V času prezimovanja, to je 1. januarja 1993, so ga vnovič ujeli v kraju Munxar na MALTI (155 dni / 1103 km / 181°/ S). Za nas je ta najdba zelo zanimiva zato, ker je bil osebek obročkan v poletnem času, ko pri nas še ni preletnih repnikov. Še dodatno pa je zanimiv datum najdbe, to je čas prezimovanja.

25. Čížek *Carduelis spinus* , LJUBLJANA A 266104.

Čížka je obročkal Borut Mestinšek 11. oktobra 1987 na Brdu pri Ljubljani. 14. januarja 1990 so ga ustrelili v okraju Senakskiy v GRUZIJ (nekdanja ruska republika), (825 dni / 2563 km / 108°/ ESE). O tej izredno zanimivi najdbi z območja Kavkaza smo bili obveščeni šele v letu 1996. Najdbe pri nas obročkanih čížkov so razpršene praktično po vsej Evropi od Portugalske do Skandinavije ter prek Ukrajine do Bolgarije. Čížka z našim obročkom so ujeli celo v Maroku.

26. Trstni strnad *Emberiza schoeniclus* , LJUBLJANA A 688431.

V Bizoviku pri Ljubljani je Jože Bricelj ml. 3. novembra 1993 obročkal prvoletno samico trstnega strnada. 28. aprila naslednjega leta je to samico ujela mačka v kraju Katokumpu na FINSKEM (178 dni / 2012 km / 23°/ NNE). To je do sedaj edina najdba trstnega strnada z našim obročkom na Finskem. Večina najdb te vrste je bila do sedaj iz Švedske.

SUMMARY

The article contains a list of 26 most interesting foreign recoveries of birds ringed in Slovenia, mainly in the last ten years. Presented and explained are the recoveries belonging to the following species: White Stork, Turtle Dove, Wry-neck, Sand Martin, Barn Swallow, Tree Pipit, Hedge Accentor, Robin, Rufous Nightingale, Black Redstart, Sedge Warbler, Reed Warbler, Lesser Whitethroat, Common Whitethroat, Garden Warbler, Blackcap, Chiffchaff, Willow Warbler, Goldcrest, Great Tit, Common Starling, Goldfinch, Linnet, Siskin and Reed Bunting. For each species the author presents, apart from some basic factographic data, the number of days elapsed from the day of ringing to the day of recovery, distance between places in kilometres, as well as direction of migration route in degrees and cardinal points.

Dare Sere, Prirodoslovni muzej Slovenije, Prešernova 20, SI-1000 Ljubljana

Prispevek k poznavanju ptic Hraških mlak

A contribution to the knowledge of the birds of Hraše pools

Henrik CIGLIČ, Tone TREBAR

UVOD

Hraški mlaki smo zasledili v slovenski strokovni literaturi razmeroma pozno, še posebno glede na njun nastanek. Ornitološko sta bili odkriti šele leta 1991 (BIBIČ 1992), nastali pa sta po vsej verjetnosti že veliko prej, saj ju tamkajšni Agrokombinat Emona uporablja kot gnojnični jami. Kdaj sta mlaki nastali, ni znano. Pri datiranju si lahko pomagamo z vojaško topografsko karto iz leta 1978, na kateri so vrisane kar tri manjše vodne površine; poleg sedanjih dveh še ena na nasprotni strani glavne dovozne ceste. Enako v drugi izdaji Atlasa Slovenije (MK 1996), medtem ko v prvi izdaji (MK 1985) ni vrisana nobena. Povsem naključno ju je junija 1991 odkril ornitolog A. Bibič, ko je botaniziral na Smledniškem gradu in zatem skupaj s P. Trontljem ugotovil prvo gnezdišče čopaste črnice *Aythya fuligula* v zahodni Sloveniji (BIBIČ 1992, TRONTELJ 1992). Zanimanje za Hraški mlaki se je zelo povečalo spomladi leta 1996, ko sta se vodi obeh gnojničnih jam zaradi zamašenega odтока združili in preplavili lokalno makadamsko cesto. Voda se ni umaknila vse do poletja, kar je po vsej verjetnosti vplivalo tudi na uspešno prvo gnezditve črnogrelega ponirka *Podiceps nigricollis* v Sloveniji (CIGLIČ, SOVINC 1996). Pozno spomladi 1997, pravzaprav sredi gnezditvenega obdobja, so domačini odtok delno očistili, tako da je vodna gladina vnovič upadla pod raven makadamske ceste.

METODA

Ptice sva priložnostno opazovala prek celega leta, največ spomladi in jeseni v času selitve v obdobju od aprila 1995 do januarja 1998. Pogostost opazovanj je prikazana v tabeli 1.

Nekaj podatkov sta prispevala tudi Iztok Geister (IG) in Andrej Šovinc (AS),

vendar v tabelo niso vključeni kot opazovalni dnevi. Kadar sva opazovala ločeno na isti dan, je podatek vnesen kot eno opazovanje, čeravno je eden opazoval dopoldan, drugi pa popoldan. V sistematskem delu so prikazane samo značilne močvirske ptice.

leto	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D	skupaj
1995				4	3		1			4			13
1996			2	9	13	4	2	2	3	8	6	4	53
1997	2	1	8	8	6	4	1	1	3	1	2		37
1998	7												7
skupaj	11	1	10	21	22	9	3	3	6	13	8	5	112

Tabela 1: Pogostost opazovanj v posameznih mesecih v obdobju 1995-98

Table 1: Observation frequency during separate months in the 1995 - 1998 period

SISTEMATSKI DEL

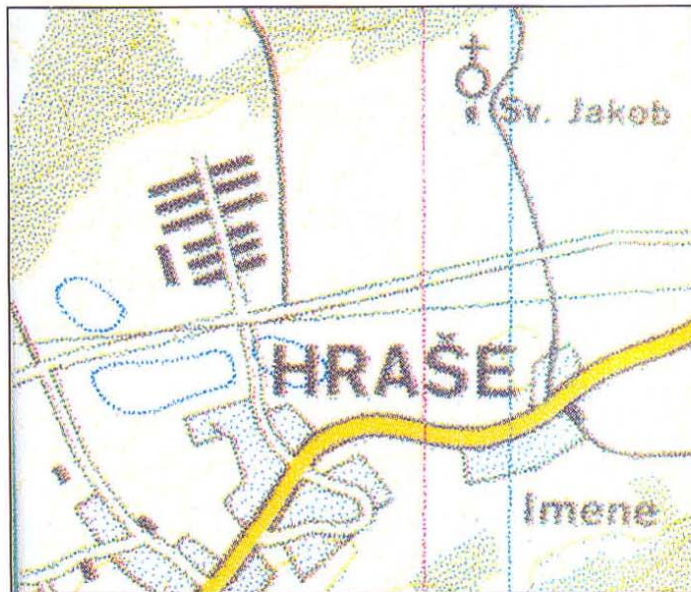
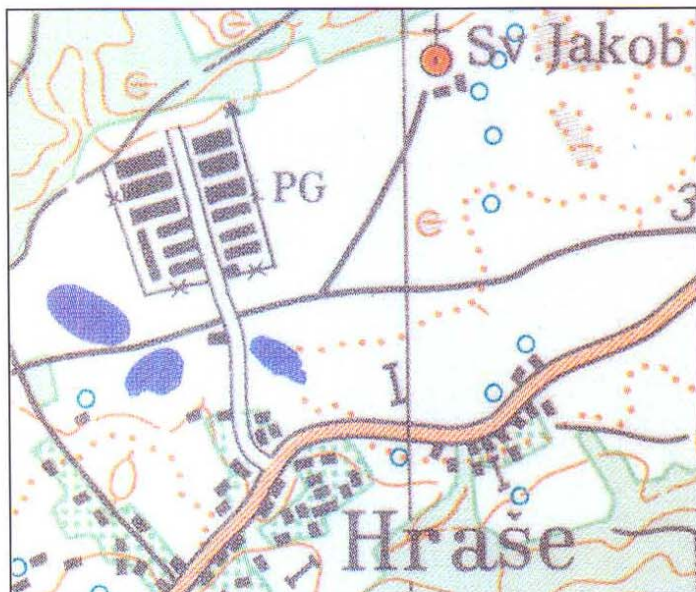
Mali ponirek *Tachybaptus ruficollis* - V obdobju selitve jih je bilo opazovanih največ 10 (26.3.96). V letu 1996 so gnezdili 4 pari. 6.7.1997 so bili opazovani trije mladiči.

Čopasti ponirek *Podiceps cristatus* - 23.1.1998 sta bila opazovana dva (2) osebka.

Črnogri ponirek *Podiceps nigricollis* - V letu 1996 so bili prvič opaženi 3 osebki 25.5.(21.5. jih še ni bilo). 30.5. so bili opaženi celo 4 osebki, vendar je ostal in gnezdil samo en par. (CIGLIČ, SOVINC 1996). 31.8. in 8.9.1997 je bil opazovan osebek v zimskem perju.

Velika bobnarica *Botaurus stellaris* - Dva osebka (2) sta bila opazovana v dneh od 6.4 do 11.4.96, en (1) osebek pa 23.10.96.

Mala bobnarica *Ixobrychus minutus* - Opazovani so bili največ 4 odrasli samci (5.6.96). Vrsta v Hrašah verjetno gnezdi:

Sliki 1 in 2: Iz primerjave dveh zemljevidov (levo iz leta 1978 in desno iz leta 1996, (oba v razmerju 1:50.000) je videti povečan obseg Hraških mlak (vira: Vojnogeografski institut 1980 in Mladinska knjiga 1996).

Figs. 1 and 2: Comparison between the above two maps from 1978 (left) and 1996 (right), both at a scale of 1 : 50 000, indicate an increased volume of the Hraše pools. (Sources: Vojnogeografski institut 1980 and Mladinska knjiga 1996)

12.7.1996 sta bila opazovana samec in samica.

Mala bela čaplja *Egretta garzetta* - Opažena samo 15.5.96.

Velika bela čaplja *Egretta alba* - 5.3.97 je bil opazovan en (1) in 10.3.97 dva (2) osebka.

Siva čaplja *Ardea cinerea* - Od aprila do oktobra je bilo opazovanih do 20 osebkov. Najbližja gnezditvena kolonija, Gameljne, je oddaljena le nekaj kilometrov zračne linije.

Bela štorclja *Ciconia ciconia* - Osebek je bil opazovan 18 in 28.4.96, v dneh od 9.-10. 5. 96 pa se je zadrževalo 6 osebkov.

Duplinska gos *Tadorna tadorna* - Osebek te v notranjosti redke vrste se je ob Hraških mlakah zadrževal od 28.5. do 30.5.96. Opazovana je bila tudi 3.1. in 18.1.1998, kar dopušča domnevo o prezimovanju v širši okolici.

Zvižgavka *Anas penelope* - Ta vrsta race je na preletu pogostejša in številnejša

Slika 3: Zahodna Hraška mlaka spomladi 1996 (I. Geister)

Fig. 3: Western Hraše pool in spring 1996 (I. Geister)

jeseni. Tako je bila leta 1996 opažena dvakrat v aprilu, leta 1997 pa enkrat v aprilu in dvakrat v maju, vsakič v tem letu po en samec, v jesenskih mesecih pa vsako leto, največ 16 leta 1995 v oktobru in decembru. Samec te race se je v Hrašah zadrževal tudi od 17. do 20.1.1998.

Dolgorepa raca *Anas acuta* - Samec je bil opazovan 4.4. in 18.10.1996 ter 3.1 in 18.1.1998. Tudi ta dva januarska podatka dopuščata domnevo o prezimovanju v širši okolici (trikotnik Zbilje, Hraše, Mavčiče).

Mlakarica *Anas platyrhynchos* - Prevladujejo spuščeni gojeni osebki, namenjeni športnemu lovu, najdenih pa je bilo tudi nekaj gnezd.

Krehelj *Anas crecca* - Ta v majhnih skupinah od 2 do 6 osebkov pojavljajoča se rasa je pogostejša spomladi kot jeseni (razmerje pojavljanj 7:4). 5.11.1997 pa je bila opazovana jata 17 osebkov. Gnezditveno sumljiva sta bila 2.6.1997 opazovana samec in samica.

Zličarica *Anas clypeata* - Iz pognezditvenega obdobja je en sam julijski podatek (29.7.1996), ko so bili opazovani trije (3) osebki. Spomladanska opažanja so iz marca, aprila in presenetljivo tudi še iz srede maja. Opazovani so bili največ štirje (4) osebki (3 samci in ena samica), in sicer 4.4.96. Vsega skupaj 7 opazovanj.

Reglja *Anas querquedula* - 20 spomladanskih in 7 jesenskih podatkov. Število opazovanih osebkov je spomladi 1997 stalno naraščalo od dveh (2) 28.2. do šestdesetih (60) 14.4., kar kaže na to, da se je na selitvi zadržujoča se jata nenehno povečevala. Zato pa je bil toliko bolj gnezditveno sumljiv samec, opazovan 25.4.(IG) in v dneh od 24. do 26.5.1995. Tudi leta 1996 se nekaj parov ni odselilo skupaj z večjo jato. Kljub temu dokazov o gnezdenju ni.

Kostanjevka *Aythya nyroca* - V letu 1996 je bila opazovana trikrat: 26.4. dva (2) samca, 27.3.(1) en osebek in 4.4. štirje (4) osebki, v letu 1997 pa petkrat: 28.2 eden (1), 24.3. dva (2), 21.9 in 23.10 po en (1) osebek. Nedvomno pa je bil gnezditveno sumljiv 25.5.1997 opazovani samec.

Sivka *Aythya ferina* - Za to vrsto race so samo trije podatki: 26.3. eden (1), 27.3.1996 dva (2) in 21.9.1997 trije (3) osebki.

Slika 4: Polojnik *Himantopus himantopus*, Hraše, 19. 5. 1996 (A. Sovinc)

Fig. 4: Black-winged Stilt *Himantopus himantopus* at Hraše pools on 19th May 1996 (A. Sovinc)

Čopasta črnica *Aythya fuligula* - Jata 14 osebkov se je zadrževala v marcu 1997. V aprilu se je v letih 1995-97 zadrževalo največ 7 in v maju največ 6 osebkov. Zanimiva je bila spolna sestava 24.7.1992: 7 samcev in 3 samice, od teh dve z štirimi (4) mladiči (IG). Bibič (1992) poroča, da je 5.7.1991 opazoval "dva para čopastih črnica in osem mladičev na večjem ribniku", kar dopušča domnevo, da v Hraških mlakah nikoli nista gnezdila več kot dva para teh rac. V letu 1997 je bilo v gnezditvenem obdobju sprva opaziti 4 samce in 6 samic (9.5.), kasneje (2.6.) pa 7 samcev, kar bi lahko pomenilo, da samice tačas gnezdiijo v bližini, vendar se takšna pričakovanja niso izpolnila.

Rjavi lunj *Circus aeruginosus* - Opazovan dvakrat v letu 1996: 4.4. samec in samica, 9.5. samec.

Škrjančar *Falco subbuteo* - Škrjančar je bil opazovan dvakrat: 30.5. in 13.8.1996, obakrat pri lovu na kačje pastirje (Odonata).

Mokož *Rallus aquaticus* - Mokož je bil opazovan trikrat: 4.4.1996 in 2.11.1997 (AS) ter 5.6.1996 (AS), ko je bilo slišati značilno kruljenje, kar kaže na gnezditev.

Slika 5: Ko je iz dveh vodnih površin nastala ena, je bila poplavljen tudi lokalna cesta, pomlad 1996 (I. Geister).

Fig. 5: As soon as the two separate water bodies merged, the local road was submerged; spring 1996 (I. Geister).

Grahasta tukalica *Porzana porzana* - Opazovana je bila vedno le v drugi polovici leta (od julija do novembra), v letu 1995 enkrat, v letu 1996 trikrat po en osebek.

Zelenonoga tukalica *Gallinula chloropus* - Največ je bilo opazovanih 10 odraslih ptic ob enem obisku (4.4. in 28.6.1996), po čemer smemo sklepati na največ 5 gnezdečih parov.

Liska *Fulica atra* - Od 23.3. do 28.4.1996 je bilo opazovanih 30 osebkov. 8.5.1996 je bilo najdenih 20 zasedenih gnezd, od tega 9 v mlaki vzhodno od ceste in 11 v mlaki zahodno od ceste. Popis bo objavljen v prispevku o gnezdkah Hraških mlak (op.ur.).

Polojnik *Himantopus himantopus* - Osebek se je na Hraških mlakah zadrževal od 18. do 22.5.1996.

Mali deževnik *Charadrius dubius* - Vsi datumi pojavljanja v letih 1995-96 (7 v treh letih) so aprilski. V letu 1997 je bil par opazovan na makadamski cesti 9.5., en sam osebek 25. in 28.5. in 1.6., ko je hlinil poškodovanost (AS). Dovolj znamenj za gnezditve, četudi neuspešno.

Priba *Vanellus vanellus* - 36.3.1996 je bilo opazovanih 10 osebkov, kasneje (v aprilu) največ 4, iz česar bi lahko sklepali, da so na sosednjem koruznem polju gnezdili najmanj štirje pari. Najzgodnejši mladič najden 22.4.1997.

Mali prodnik *Calidris minuta* - Štirje (4) 28.5.1997.

Črnorepi kljunač *Limosa limosa* - Osebek te vrste je bil opazovan 28.4.1996.

Rdečenogi martinec *Tringa totanus* - 18.4.1995: 10, 25.4.1996: 3 in od 8. do 10.4.1997: 10 osebkov.

Pikasti martinec *Tringa ochropus* - Trije osebki so se zadrževali od 19. do 21.8.1996 (IG).

Črni martinec *Tringa erythropus* - Opazovan 9.5.1997.

Močvirski martinec *Tringa glareola* - V aprilu in maju se pojavlja v skupinah od 2 do 20 osebkov (18.4.1995, 9.5.1996). Je najpogostejši in najštevilnejši spomladanski pobrežnik.

Mali martinec *Actitis hypoleucos* - Podatki so trije; od teh eden zelo zgoden: 15 osebkov 27.3.1996 in eden nenavadno pozen: 3 osebki 22.5.1996. Junjski podatki (18.4. - 30.6.) pričajo o zgodnji jesenski selitvi.

Kozica *Gallinago gallinago* - Od 25 podatkov v zadnjih treh letih jih je 11 jesenskih in med njimi je tudi najštevilnejše opazovanje: 26 kozic 30.11.1996.

Rečni galeb *Larus ridibundus* - Nekaj zanimivejših podatkov: 27.3.1996: 36, 11.4.1996: 14 in 19.11.1996: 15 osebkov.

Črna čigra *Chlidonias niger* - Vsi podatki so iz leta 1997: 14. (AS), 19. in 20. in 25.5, ko je bil opazovan en (1) osebek, ter 20. in 28.5, ko sta bila opazovana dva (2) osebka.

Breguljka *Riparia riparia* - Dva (2) osebka sta bila opazovana 25.4.1995.

Rumena pastirica *Motacilla flava* - Nekaj teh ptic je bilo videti na preletu 26.4.1997 (AS)

Modri slavec *Luscinia svecica* - Samec je bil opazovan 4.4.1996

Močvirska trstnica *Acrocephalus palustris* - Pojoči samec je bil evidentiran 24.7.1992 (IG) in 5.6.96 (AS), kar kaže na gnezdenje.

Rakar *Acrocephalus arundinaceus* - Samec je pel 21.5.1996.

Plašica *Remiz pendulinus* - 8.4.1996 štirje (4), 24.10.1997 dva (2) osebka.

Trstni strnad *Emberiza schoeniclus* - 24.3.1997: cca 40 osebkov.

RAZPRAVA

Podrobnejši topografski opis Hraških mlak je najti v prispevku o gnezdenju črnogrlega ponirka (ČIGLIČ, SOVINC 1996). K temu lahko dodava le to, da je obrežje vzhodne mlake nekaj metrov široko obraslo z rogozom (*Typha* sp.), obrežje zahodne mlake pa predvsem s trstom *Phragmites australis*. Na tej mlaki je tudi nekaj trstiščnih pasov sredi vode. Potrjeno redno gnezdiyo mali ponirek *Tachybaptus ruficollis*, mlakarica *Anas platyrhynchos*, zelenonoga tukalica *Gallinula chloropus*, liska *Fulica atra* in priba *Vanellus vanellus*. Potrjeno občasno gnezdiyo čopasta črnica *Aythya fuligula* (mladiči so bili opazovani leta 1991 in 1994) in črnogri ponirek *Podiceps nigricollis* (uspešna gnezditve leta 1996). Domnevno občasno gnezdiyo mala bobnarica *Ixobrychus minutus* (v letu 1997 nobene ga opazovanja) in mokož *Rallus aquaticus*.

Od selivk se na Hraških mlakah najpogosteje zadržujejo race in pobrežniki. V marcu in aprilu sta najpogostejši raci kreheljc *Anas crecca* in reglja *Anas querquedula*, ki sta bila v teh dveh mesecih opazovani ob visokem številu obiskov. Reglja je s šestdesetimi osebki, opazovanimi v enem dnevu, tudi najštevilnejša opazovana rasa. Najpogosteje opazovani pobrežnik je jeseni kozica *Gallinago gallinago*, ki je bila v oktobru, novembru in decembru opazovana ob

visokem številu obiskov, v večini primerov po nekaj osebkih. Najpogostejši spomladanski pobrežnik na preletu je močvirski martinec *Tringa glareola*, ki je bil v aprilskih dneh opazovan devetkrat v skupinah do dvajset ptic.

Izmed vrst, ki se v Sloveniji pojavljajo redko ali pa redno, vendar v majhnem številu, je treba omeniti veliko bobnarico *Botaurus stellaris*, kostanjevko *Aythya nyroca*, duplinsko gos *Tadorna tadorna*, polojnika *Himantopus himantopus* in modrega slavca *Luscinia svecica*.

Pogosto ustavljanje in zadrževanje preletnikov govori o izjemnem prehranjevalnem pomenu tega plitvega in s hranili zasičenega vodišča. V primerjavi s Hraškimi mlakami so okoliška glinokopna močvirja (npr. Bobovek, Češnjevek), gramozne jame (Reteče) in zbirna jezera na Savi (Zbiljsko, Trbojsko) in v povirju Kokre (Brdo) neprimerno slabše obiskana.

LITERATURA:

BIBIČ, A. (1992): Iz ornitološke beležnice: Čopasta črnica *Aythya fuligula*, *Acrocephalus* 50: 21.

ČIGLIČ, H., A. SOVINC (1996): Potrjeno gnezdenje črnogrlega ponirka *Podiceps nigricollis* v Sloveniji, *Acrocephalus* 75-76: 43-46.

TRONTELJ, P. (1992): Prispevek k poznavanju avifaune Zbiljskega in Trbojskega jezera na reki Savi, *Acrocephalus* 50: 16.

POVZETEK

V obdobju 1995 - 98 je bilo v več kot sto opazovalnih dnevih (112) popisanih 45 vrst vodnih in obvodnih ptic, ki se na preletu zadržujejo v Hraških mlakah, plitvih in močno eutrofiranih gnojničnih jamah ob hlevih kmetijskega kombinata. Nekatere izmed njih tukaj zaradi privlačnih življenjskih razmer tudi gnezdiyo.

Od preletnih ptic sta najpogostejši raci kreheljc *Anas crecca* in reglja *Anas querquedula*, najpogostejša pobrežnika kozica *Gallinago gallinago* in močvirski martinec *Tringa glareola*. Izmed vrst, ki se v Sloveniji pojavljajo redko ali maloštevilno, je treba omeniti veliko bobnarico *Botaurus stellaris*, duplinsko gos *Ta-*

dorna tadorna, kostanjevko *Aythya nyroca*, polojnika *Himantopus himantopus* in modrega slavca *Luscinia svecica*.

Leta 1996, ko je bila vodna površina zaradi zamašitve odtoka največja, je v Hraških mlakah uspešno gnezdil par črnogrlega ponirka *Podiceps nigricollis*, kar je bilo prvo potrjeno gnezdenje te vrste v Sloveniji (CIGLIČ, SOVINC 1996). Sicer pa tu redno gnezdiyo mali ponirek *Tachybaptus ruficollis*, mlakarica *Anas platyrhynchos*, liska *Fulica atra*, zelenoga tukalica *Gallinago gallinago*, priba *Vanellus vanellus* in močvirska trstnica *Acrocephalus palustris*, občasno pa mala bobnarica *Ixobrychus minutus* in mokož *Rallus aquaticus*.

SUMMARY

In the 1995 - 1998 period, 45 species of aquatic and riparian birds were recorded during 112 observation days at Hraše pools, these shallow and highly eutrophicated cesspools along the cowsheds of the local agricultural plant. Most of the birds dwell at the pools during their passage, but some also breed here due to the very favourable living conditions in this particular area. Most frequent amongst the passage migrants are Common Teal *Anas crecca* and Garganey *Anas querquedula*, while Common Snipe *Gallinago gallinago* and Wood Sandpiper *Tringa glareola* are most frequent as far as waders are concerned. Among the species that occur in Slovenia rarely or in small numbers, let us mention the Great Bittern *Botaurus stellaris*, Common Shelduck *Tadorna tadorna*, Ferruginous Duck *Aythya nyroca*, Black-winged Stilt *Himantopus himantopus* and Bluethroat *Luscinia svecica*. In 1996, when the water surface reached its highest peak due to the blocked outflow of the pools, a pair of Black-necked Grebes *Podiceps nigricollis* bred here successfully, which was the first confirmed breeding of this species in Slovenia (CIGLIČ & SOVINC 1996). The regular breeders at Hraše pools are Little Grebe *Tachybaptus ruficollis*, Mallard *Anas platyrhynchos*, Common Coot *Fulica atra*, Moorhen *Gallinula chloropus*, Northern Lapwing *Vanellus vanellus* and Marsh Warbler *Acrocephalus*

palustris, while Little Bittern *Ixobrychus minutus* and Water Rail *Rallus aquaticus* breed here only periodically.

Henrik Ciglič, Likozarjeva 7, 4000 Kranj
Tone Trebar, Pestotnikova 17, 4000 Kranj

Iztok Geister

ALI PTICE RES IZGINJAJO?

Slovenski in evropski vidiki
varstva gnezdečih ptic

Tehniška založba Slovenije

Naročila sprejema Tehniška založba Slovenije, Lepi pot 6, 1000 Ljubljana. Cena knjige je 9.996 SIT; za člane društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije velja 20% popust.

Gnezditev pribe *Vanellus vanellus* na Dravskem polju

Breeding of the Northern Lapwing *Vanellus vanellus* at Dravsko polje

Milan VOGRIN

UVOD

Priba *Vanellus vanellus*, ki spada v red pobreznikov, je evrazijsko razširjena in gnezdi v različnih odprtih prebivališčih, kot so travniki, pašniki, barja in obdelovalne površine (CRAMP & SIMMONS 1983). Ponekod gnezdi tudi na golfiščih (WEAVER 1987) in v izpraznjenih ribnikih (npr. SALEK 1994, 1995, 1996, VOGRIN 1996). Na samo izbiro gnezdišča pa vplivajo še višina in sestava vegetacije, bližina dreves in grmovja, ki so lahko potencialna zavetišča za plenilce (REDFERN 1982, GATES et al. 1994). Pri izbiri gnezdišča ima pomembno vlogo tudi hrana, ki je mora biti dovolj tako na samem gnezdišču kakor tudi v bližini (BERG 1993).

Priba je v Sloveniji dokaj pogosta gnezdilka, najpogostejša pa je v severovzhodni Sloveniji (GEISTER 1995). V Sloveniji gnezdi tako v klasičnih prebivališčih - vlažnih travnikih - kot na kmetijskih zemljiščih - kulturni stepi. O gnezditvi pribe na naših kmetijskih površinah je prvi pisal TRILAR (1981, 1983), ki za Sorško polje (njivske površine) navaja prvo gnezditev za leto 1979.

V članku želim prikazati gnezditev in ekologijo pribe in njeno (ne)prilagajanje na kmetijske površine na Dravskem polju.

OPIS OBMOČJA

Dravsko polje je veliko približno 210 km² in leži v severovzhodni Sloveniji. Obsega s prodom zasuto diluvialno ravnino med Mariborom na severu, Pragerskim in Vidmom pri Ptujem na jugu. Od nekdane kulturne krajine, to je čretov in izgonov (MELIK 1957), so ostali le posamezni fragmenti. Nekaj je tudi gozda. Številni potoki, ki pritečejo s Pohorja na zahodu, tečejo proti vzhodu ali jugovzhodu, to je

proti reki Dravi, vendar številni na svoji poti poniknejo. Celotno Dravsko polje je danes močno kmetijsko izkoriščano; med poljščinami prevladujejo krompir, sladkorna pesa in žita. Večjih naselij ni, prevladujejo značilne vasi v vrsti. Dravsko polje ima zmerno toplo in modificirano kontinentalno klimo. Letno pade povprečno okoli 990 mm padavin. Povprečna letna temperatura je 9,1°C, povprečna julijska temperatura pa 19°C. Letna relativna vlaga je 82 % (FURLAN 1990).

METODE DELA

Priba sem na Dravskem polju pričel opazovati leta 1983. Podrobneje sem se jim posvetil v letih 1991, 1992, 1993, 1996 in 1997, predvsem v gnezditvenem času. V teh letih sem iskal tudi gnezda in obročkal mladiče. Valečo ptico sem iskal od daleč, običajno iz avtomobila. Ker v raziskovalnem območju ni vegetacije, je takšen način iskanja gnezd oziroma gnezdečih parov lahko zelo zanesljiv. Leta 1996 in 1997 sem ugotavljal tudi njihovo gnezditveno gostoto, in sicer na petih različnih njivah, velikih od 5 do 24 ha. Skupaj sem pregledal 57,4 ha njivskih površin. Štiri njive so bile posejane s koruzo, na eni pa je rasla sladkorna pesa. Gnezditveno gostoto sem ugotavljal na osnovi gnezdečih ptic in števila parov na določeni njivi. Vedenje prib na in v bližini gnezdišča sem opazoval z daljnogledom ali teleskopom iz avtomobila na razdalji najmanj 100 m. To ptic ne moti, pač pa jih na isti razdalji vznemiri človek.

Pri statistični obdelavi je uporabljen Mann-Whitney U test (SOKAL & ROHLF 1995). Podatki so bili obdelani s statističnim programom SPSS 6.0.

REZULTATI

Priba na Dravskem polju v zadnjih letih gnezdi izključno na obdelovalnih površinah. Zadnja znana gnezdittev z vlažnih travnikov je bila leta 1987, ko je bilo najdeno gnezdo v Račah in Spodnji Gorici pri Pragerskem (lastna opazovanja). Naslednje leto so bili travniki preorani.

V petih letih proučevanja sem našel enaintrideset (31) gnezd, največ (74,1 %) na koruznih njivah, 19,4 % na njivah s sladkorno peso in 6,5 % gnezd na preoranih njivah.

Gnezditvena gostota na raziskovanih njivah se je gibala od 2,7 do 9,3 para/10

Slika 1: Priba *Vanellus vanellus* v bližini gnezda na polju v Račah, 23.4.1996

Fig. 1: Northern Lapwing *Vanellus vanellus* in the vicinity of its nest in a Rače field, April 23rd 1996

med posameznimi njivami ozki nepreorani pasovi (od 20 do 50 cm) poraščeni s travo, tako da delujejo kot meje med posameznimi parcelami. Če je med takšnimi manjšimi parcelami kakšna njiva z drugo poljščino, na primer žitom, priba tam ni gnezdila. Vendar tudi takšne, na videz idealne površine niso vselej enakomerno zasedene. Pač pa je opaziti, da pribe oblikujejo manjše polko-

Opis gnezdišča Type of nest site	gostota (št. parov/10 ha) breeding density (No. pairs/10 ha)
koruzna njiva, 6 ha maize field	8,0
koruzne njive, ločene s travnatimi mejicami, 24 ha maize fields separated by grassy strips	3,8
koruzna njiva, 5 ha maize field	4,0
koruzna njiva, 7,4 ha maize field	2,7
njiva s sladkorno peso, 15 ha sugar beet field	9,3

Tabela 1: Gnezditvena gostota pribe *Vanellus vanellus* na različnih njivah na Dravskem polju v severovzhodni Sloveniji

Table 1: Breeding density of the Northern Lapwing *Vanellus vanellus* in different fields at Dravsko polje in NE Slovenia

ha (tabela 1). Razlika med gnezditveno gostoto na njivah s koruzo in sladkorno peso ni pomembna (Mann-Whitney U test = 0, $P > 0,05$).

Priba na Dravskem polju ne gnezdi enakomerno po vsej ravnini, ampak izbira le določena območja. Pri tem sem ugotovil, da izbira predvsem dve območji. Prvo so velika polja, posejana s koruzo ali sladkorno peso in brez kake druge vegetacije v bližini. Drugo pa so manjša polja, posejana z enakimi poljščinami, le da so

Slika 2: Leglo pribe *Vanellus vanellus* na polju v Brunšviku pri Račah na Dravskem polju, 15.5.1996

Fig. 2: Northern Lapwing's clutch in a field near Rače at Dravsko polje, May 15th 1996

lonije. Pri izbiri gnezdišča sem opazil, da priba gnezda ne naredi med vrstami koruze, ampak v vrstah samih.

Po najdenih gnezdi, opazovanih mladičih, štetju valečih ptic in parov ocenjujem, da na Dravskem polju gnezdi med 250-300 parov.

Pribe pričnejo gnezditi na Dravskem polju v marcu in aprilu. V tem času se kmetje lotijo tudi obdelave in priprave polj za setev koruze, tako da propade večina legel. Takoj po končani obdelavi in setvi priba naredi nadomestno leglo. Leta 1996 sem pred setvijo, v prvi polovici aprila, našel pet gnezd. 23.4. so polje prebranal in tako je propadlo vseh pet legel. Sredi maja (13.5.) sem na istem polju znova našel gnezda, ki so vsa imela po štiri jajca.

Prvi mladiči se na Dravskem polju izvalijo v prvih dneh maja, kar sem ugotovil ob odkritju komaj izvaljenih mladičev v tem času. To so verjetno mladiči, ki so se izvalili na neobdelanih poljih ali pa srečno ušli strojem na njivi. Izvaljeni mladiči so zelo mobilni. 14.5.1996 sem še na gnezdu obročkal štiri ravno izvaljene mladiče. Čez dva dni sem dva mladiča ujel v travnati mejici 200 metrov od mesta obročkanja.

Poljščine se na poljih običajno menjajo vsako leto, skupaj s kolobarjenjem pa gnezdišče menjujejo tudi pribe. To pomeni, da gnezdi na tistih njivah, kjer raste korusa ali sladkorna pesa.

DISKUSIJA

Gnezditvena gostota pribe na Dravskem polju se ujema z rezultati, dobljenimi drugod v Evropi (tabela 2).

Priba na Dravskem in Sorškem polju (TRILAR 1991) (verjetno tudi drugod v Sloveniji, kjer gnezdi na poljskih površinah) začne gnezditi pred obdelavo poljskih površin. Tako prav gotovo propade veliko gnezd, določeno število legel in mladičev pa zagotovo še kasneje, v obdobju gnojenja z mineralnimi gnojili in škropljenja s pesticidi, predvsem herbicidi in insekticidi. IMBODEN (1970) in BERG et al. (1992) sta ugotovila, da na obdelovalnih površinah zaradi različne obdelave in negovanja rastlin propade do 86 % gnezd. ŠALEK (1996) navaja, da tako pro-

pade okrog 63 % gnezd. Insekticidi zastrupijo žuželke, s katerimi se hranijo mladiči in odrasli, in tako zmanjšajo količino prepotrebne hrane. Insekticidi so še posebej nevarni, saj jih večina deluje kot kontaktni strup. Nedolžni niso niti herbicidi, kar nam nazorno prikaže TRILAR (1983), ki je našel poginule mladiče, podlegle herbicidu Reglone 14. Veliko uporabljanih herbicidov še vedno deluje na osnovi triazinov (atrazin in cianazin), ki so tudi glavni onesnaževalci podtalnice. Prihaja pa tudi do mehanskega uničevanja (kmetijski stroji) (TRILAR 1991, lastna opazovanja). PARISH et al. (1997) je ugotovil, da ima v primeru propada gnezda okrog 61% samic nadomestno leglo.

Zanimiva je sama izbira gnezdišča, saj priba izbira le takšna mesta, kjer ima dober pregled nad okolico. To je prav gotovo povezano z njeno varnostjo, saj ne bo gnezdila na mestih, kjer je vegetacija tako visoka, da valeča ptica (ko sedi na jajcih) ne vidi dovolj daleč (WEAVER 1987). Zanimivo je, da nikjer v literaturi ne navajajo, da priba gnezdi tudi na korusnih poljih. Običajne poljščine, ki rastejo na njivah, kjer gnezdi priba, so repica, ozimno in jaro žito, sladkorna pesa (MATTER 1982) ter krompir (TRILAR 1981, 1983). Zanimivo je pribino prilagajanje strojni obdelavi njiv z graditvijo gnezda v sadilni vrsti. S tem močno zmanjša možnost fizičnega uničenja gnezda. O takšnem prilagajanju poroča tudi TRILAR (1983). Podobno kot na Sorškem polju (TRILAR 1983) tudi na Dravskem polju priba spreminja gnezdišče glede na kulturo - kolobar skupaj s poljščinami.

Gnezdenje v kolonijah je povezano z varnostjo pred plenilci. Plenjenje na odprtih površinah je lahko zelo razširjeno; ŠALEK (1996) ugotavlja, da je kar na drugem mestu, takoj za mehanskim uničevanjem, in to z okrog 22 % ($n = 78$). MATTER (1982) pa plenjenje postavlja celo na prvo mesto (29 % plenjenje, 14 % kmetijstvo, $n = 244$), enako FLODIN et al. (1990). BERG et al. (1992) navaja, da se plenjenje zmanjšuje z velikostjo kolonije. Na Dravskem polju po moji oceni in opazovanju največ legel propade zaradi mehanskega uničevanja.

V zvezi s plenjenjem sem tudi sam ugotovil, da so mladiči močno izpostav-

ljeni najrazličnejšim plenilcem. 5. junija 1996 sem ugotovil, da tudi siva čaplja *Ardea cinerea* pleni mladiče te ptice. Na polju pri Pragerskem, kjer so se speljali pribini mladiči, je bilo kar sedemnajst (17) čapelj. Sam sem dvakrat opazoval, kako so sive čaple plenile pribine mladiče. Med plenilci pa so bile tudi sive vrane *Corvus cornix* (15.5.1997), navadne postovke *Falco tinnunculus* (9.5.1996) in lisice *Vulpes vulpes* (26.5.1997). MATTER (1982) ne navaja sive čaple kot plenilca pribinih mladičev.

BLOMQUIST in JOHANSSON (1995) navajata, da so se mladiči, izvaljeni na švedskih poljih v prvih treh dneh, od mesta izvalitve oddaljili tudi do 332 m (povprečno 215 m), mladiči, izvaljeni na pašnikih, pa v povprečju le 65 m. Po izvalitvi se izredno malo mladičev zadržuje na odprtem polju,

večino njih sem opazoval v travnatih mejicah, ozarah ali na robovih polj, posejanih s pšenico. Takšen umik je prav gotovo povezan z večjo možnostjo plenitve na odprti površini. Tukaj je učinek uporabe pesticidov manjši, kar pomeni, da je tudi več razpoložljive hrane. To se ujema z ugotovitvami HALDA & REDDERSENA (1990), ki pravita, da se številčnost in pestrost flore in favne zmanjšujeta z oddaljenostjo od roba polja. GALBRAITH (1988) pa ugotavlja, da je pri mladičih, ki morajo prehoditi večje razdalje, da dosežejo kritje, tudi precej večja umrljivost. Poveča se zaradi daljše izpostavljenosti plenilcem, izgube energije in daljšega obdobja brez hrane.

Na kmetijskih površinah po Evropi, kjer priba gnezdi, je bilo opaziti njeno populacijsko nazadovanje in slab gnezditven

RP (ha) RA (ha)	Habitat Habitat	št. parov No. pairs	G D	Vir Source
?	polje / field	?	6,9	VAN IMPE 1988
9,5	"	6	6,3	WATSON & RAE 1997
?	vlažni travniki / wet meadows	?	3,6	RACZYNSKI 1991
?	"	?	2,8	DOMBROWSKI et al. 1993
1760,9	travniki / meadows	39	0,22	ŠALEK 1994
488,2	orano polje / tilled field	51	1,04	ŠALEK 1994
271,8	polje z repico / oil rape field	3	0,11	ŠALEK 1994
1689,7	ozimna pšenica / winter wheat	40	0,24	ŠALEK 1994
1615,8	jara pšenica / summer wheat	97	0,60	ŠALEK 1994
588,2	deteljišče / field of clover	12	0,20	ŠALEK 1994
216,1	dno ribnika / bottom of the pond	14	0,65	ŠALEK 1994
4016,7	"	?	0,036	MUSIL et al. 1992
?	polja / fields	?	0,5	SCHNEIDER-JACOBY 1993
600	pašnik / pasture	?	do 6,0	DYRCZ et al. 1984
112	"	do 30	do 2,7	KOT 1986
70	"	22-25	3,1 - 3,6	LIKER 1992
412	pašnik - 1 / pasture 1	?	8 - 8,8	THOMPSON et al. 1994
465	pašniki - 2 / pastures 2	?	2,4 - 4,7	THOMPSON et al. 1994
14 078	odprta pokrajina / open country	154	0,11	ŠALEK 1995
42,4	koruza / maize	18	4,2	to delo / this treatise
15	sladkorna pesa / sugar beet	14	9,3	to delo / this treatise
21 000	Dravsko polje	250-300	0,12 - 0,14	to delo / this treatise

Tabela 2: Gnezditvena gostota pri pribi *Vanellus vanellus* na nekaterih območjih v Evropi (RP=raziskovalna površina, G=(št. parov/10 ha))

Table 2: Breeding density of the Northern Lapwing *Vanellus vanellus* in some areas in Europe. (RA=research area, D=No. pairs/10 ha)

uspeh (npr. KOOIKER 1984, GALBRAITH 1988, BIRRER & SCHMID 1989, OAG Münster 1992, GATES et al. 1994). Kljub temu pa je zanimivo, da priba še vedno vztraja pri gnezdenju v kulturni stepi. GALBRAITH (1988) si to razlaga tako, da se priba na vse spremembe pri upravljanju (intenzivno kmetijstvo), ki so se zgodile na poljskih površinah, še ni odzvala. Sam menim, da priba vztraja pri gnezdenju v kulturni stepi - na poljih - zato, ker drugih, boljših habitatov (vlažnih travnikov) nima več. Gnojeni travniki za gnezdenje pribe niso zanimivi, saj trava zaradi gnojenja prehitro raste. Gnezditveni uspeh pri pribi je močno odvisen tudi od vremena, predvsem dežja (GATES et al. 1994). Močno ali dolgotrajno deževje lahko uniči večino gnezd na določenem območju (GATES et al. 1994). Podobno velja tudi za Dravsko polje (lastna opazovanja). Malo padavin na Dravskem polju (pod 1000 mm) je za pribo v gnezditvenem obdobju vsekakor zelo ugodno, podobno velja tudi za druge predele v severovzhodni Sloveniji, kjer je količina padavin prav tako pod 1000 mm (FURLAN 1990, HRZS 1995). Tudi iz gnezditvene razširjenosti pribe v Sloveniji, kjer gnezdi okrog 2000 - 3000 parov (GEISTER 1995), lahko ugotovimo, da je glavna slovenske populacije v severovzhodni Sloveniji, kjer je padavin najmanj (HRZS 1995). Na Dravskem polju gnezdi 8 do 15% slovenske populacije pribe. MATTER (1982) ugotavlja, da pribine mladiče, ki se izvalijo na polju, močno prizadane tudi sušno obdobje. To je povezano z dostopno hrano, predvsem deževniki (Lumbricidae) in vrstami iz družine krešičev (Carabidae) (CRAMP & SIMMONS 1983, BAINES 1990, BLOMQVIST & JOHANSSON 1995). V času gnezdenja (optimalne razmere) bi moralo prevladovati sušno obdobje, v času vzreje mladičev pa bi moralo biti nekaj več dežja zaradi lažje dostopne hrane. Takšna ugodna razporeditev padavin velja tudi za Dravsko polje. V pomladnem času pade na Dravskem polju okrog 220 mm padavin, v poletnem času pa okrog 350 mm (HRZS 1995). Zelo verjetno je tudi ugodna razporeditev padavin eden izmed razlogov, zakaj priba na Dravskem polju gnezdi na intenzivnih kmetijskih površinah.

ZAHVALA

Zahvaljujem se ženi Nuši in bratu Marjanu za pomoč pri iskanju gnezd.

LITERATURA

- BAINES, D. (1990): The role of predation, food and agricultural practice in determining the breeding success of the Lapwing *Vanellus vanellus* on upland grasslands. *Journal for Animal Ecology* 59: 44-51.
- BERG, A. (1993): Habitat selection by monogamous and polygamous Lapwings on farmland - The importance of foraging habitats and suitable nest sites. *Ardea* 81: 99-105.
- BERG, A., T. LIDBERG & K.G. KALLEBRINK (1992): Hatching success of Lapwings on farmland: differences between habitats and colonies of different sizes. *Journal for Animal Ecology* 61: 469-476.
- BIRRER, S. & H. SCHMID (1989): Verbreitung und Brutbestand des Kiebitzes *Vanellus vanellus* in der Schweiz 1985-1988. *Der Ornithologische Beobachter* 86: 145-154.
- BLOMQVIST, D. & JOHANSSON, O.C. (1995): Trade-offs in nest site selection in coastal populations of Lapwings *Vanellus vanellus*. *Ibis* 137 (4): 550-558.
- CRAMP, S. & K.E.L. SIMMONS (ed.), (1983): *The Birds of the Western Palearctic*. Vol. 3. Oxford University Press. Oxford.
- DOMBROWSKI, A., S. CHMIELEWSKI & M. RZEPALA (1993): River valleys of the middle Vistula basin: importance for birds; threats and conservation measures. *Wydawnictwo Instytutu Ochrony Przyrody PAN*: 203-224. Krakow (poljščina, angleški povzetek).
- DYRCZ, A., J. OKOLEWICZ, J. WITKOWSKI, J. JESIONOWSKI, P. NAWROCKI & A. WINIECKI (1984): Birds of fens in Biebrza Marshes. Faunistic approach. *Acta Ornithologica* 20 (1): 1-108. Warszawa. (poljščina, angleški povzetek).
- FLODIN, L.A., NOREN, L.G. & HIRSIMKI, H. (1990): Nest site selection and hatching success of Lapwing, *Vanellus vanellus*, at Gettern. *Var Fagelvarld* 49: 221-229 (švedščina, angleški povzetek).
- FURLAN, D. (1990): Klima kota med Pohorjem in Bočem. *Zbornik občine Slovenska Bistrica*: 332-347. Slovenska Bistrica.
- GALBRAITH, H. (1988): Effects of agriculture on the breeding ecology of Lapwing *Vanellus vanellus*. *Journal for Applied Ecology* 25: 487-503.
- GATES, S., D.W. GIBBONS, C.P. LACK & J.R. FULLER (1994): Declining farmland bird species: modelling geographical patterns of abundance in Britain. pp. 153-177V: EDWARDS, P.J., R. MAY & N.R. WEBB (eds.): *Large-scale ecology*

and conservation biology. Blackwell Scientific Publication. Oxford.

GEISTER, I. (1995): Ornitološki atlas Slovenije. DZS.

HALD, A.B. & J. REDDERSEN (1990): Fuglefode i kornmarker - insekter og vilde planter. Miljøprojekt nr. 125. Miljøstyrelsen.

Hidrometeorološki zavod Republike Slovenije (HZRS) (1995): Klimatografija Slovenije. Količina padavin, obdobje 1961-1990. Ljubljana.

IMBODEN, C. (1970): Zur Ökologie einer Ranzonenpopulation des Kiebitzes in der Schweiz. Der Ornithologische Beobachter 75: 85-94.

KOOIKER, G. (1984): Brutökologische Untersuchungen an einer Population des Kiebitzes *Vanellus vanellus*. Vogelwelt 105: 121-137.

KOT, H. (1986): Breeding birds and spring migration on fishponds near Siedlce, eastern Poland). Acta Ornithologica 22 (2): 159-182. Warszawa. (poljščina, angleški povzetek).

LIKER, A. (1992): Breeding biology of Lapwing (*Vanellus vanellus*) in alkaline grassland. Ornis Hungarica 2 (2): 61-66 (madžarščina, angleški povzetek).

MATTER, H. (1982): Einfluss intensiver Feldbewirtschaftung auf Kiebitzes *Vanellus vanellus* in Mitteleuropa. Der Ornithologische Beobachter 79 (1): 1-24.

MELIK, A. (1957): Slovenija. Geografski opis. Štajerska s Prekmurjem in Mežiško dolino. Drugi zvezek. Slovenska matica. Ljubljana.

MUSIL, P., STASTNY, K. & BEJČEK, V. (1992): Abundance of particular water and wetland bird species on fishponds in the Trebon basin and changes over the last decade. pp. 35-46. V: Vyznamna ptaci uzemi v Ceske a Slovenske republice. Sbornik referatu. Praha. (In Czech with English Summary).

ORNITHOLOGISCHE ARBEITSGEMEINSCHAFT MÜNSTER (1992): Zur Situation des Kiebitzes *Vanellus vanellus* in nördlichen Münsterland: Teilaspekt einer Rasterkartierung. Die Vogelwelt 113 (3): 113-121.

PARISH, D.M.B., P.S. THOMPSON & J.C. COULSON (1997): Malgkobng systems in the Lapwing *Vanellus vanellus*. Ibis 139 (1): 138-143.

RACZYNSKI, J. (1991): Fauna oraz zespoly ptakow i ssakow doliny Biebrzy. Zeszyty problemowe postepow nauk rolniczych 372: 372-406.

REDFERN, C.P.F. (1982): Lapwing nest sites and chick mobility in relation to habitat. Bird Study 29: 201-208.

SCHNEIDER-JACOBY, M. (1993): Vögel als Indikatoren für das ökologische Potential der Saveauen und Möglichkeiten für deren Erhaltung. Konstanz.

SOKAL, R.R. & ROHLF, F.J. (1995): Biometry. The principles and practice of statistics

in biological research. W.H. Freeman and Company. New York.

SALEK, M. (1994): Breeding of Lapwing (*Vanellus vanellus*) in Basins of South Bohemia: population density and habitat preference. Sylvia 30 (1): 46-58. Praha (češčina, angleški povzetek).

SALEK, M. (1995): Monitoring of the Lapwing (*Vanellus vanellus*) breeding population in the Czech Republic. Zpravy ceske spolecnosti ornitologicke 40: 18-25. Praha. (češčina, angleški povzetek).

SALEK, M. (1996): "Bird of the year 1995" in the Czech Republic, the Lapwing (*Vanellus vanellus*): summary results. Zpravy ceske spolecnosti ornitologicke 42: 19-28. Praha. (češčina, angleški povzetek).

THOMPSON, P.S., D. BAINES, J.C. COULSON, G. LONGRIGG (1994): Age at first breeding, philopatry and breeding site-fidelity in the Lapwing *Vanellus vanellus*. Ibis 136 (4): 474-484.

TRILAR, T. (1981): Gnezditve pribe *Vanellus vanellus* na Sorškem polju. Acrocephalus 2 (8-9): 36. Ljubljana.

TRILAR, T. (1983): Prilaganje pribe (*Vanellus vanellus*) novemu biotopu. Acrocephalus 4 (15): 3-6. Ljubljana.

TRILAR, T. (1991): Vedenje pribe *Vanellus vanellus* ob navzočnosti vsiljivca v gnezditvenem obdobju na Sorškem polju. Acrocephalus 12 (47): 18-23.

VAN IMPE, J. (1988): Een vergelijkend onderzoek naar de broedbiologie van de Kievit, *Vanellus vanellus*, op braak terrein en op Landbouwterrein. De Giervalk 78 (3): 287-314.

VOGRIN, M. (1996): Ornitofavna ribnika Vrbje v spodnji Savinjski dolini in njegova naravovarstvena problematika. Acrocephalus 17 (74): 7-24. Ljubljana.

WATSON, A & RAE, R. (1997): Some effects of set-aside breeding birds in northeast Scotland. Bird Study 44: 245-251.

WEAVER, P. (1987): The Lapwing. Shire Natural History.

POVZETEK

Dravsko polje leži v severovzhodni Sloveniji in meri okrog 210 km². Celotno Dravsko polje je danes močno kmetijsko izkoriščano, med poljščinami prevladujejo krompir, sladkorna pesa in žita. Večjih naselij ni. Dravsko polje ima zmerno toplo in modificirano kontinentalno klimo. Letno pade povprečno okoli 990 mm padavin.

Na Dravskem polju, kjer živi močna populacija, je bila v letih 1991, 92, 93, 96 in 97 spremljana gnezditvena ekologija pribe. Tukaj od leta 1987, ko je bilo najdeno zadnje gnezdo na vlažnem travniku, gnezdi le še na obdelo-

valnih površinah. V petih letih je bilo najdenih 31 gnezd, največ na koruznih njivah (74,1 %). Gnezditvena gostota na raziskovalnih površinah je bila od 2,7 do 9,3 para/10 ha (tabela 1). Razlika med gnezditveno gostoto na njivah s koruzo in sladkorno peso ni pomembna (Mann-Whitney U test = 0, $P > 0,05$). Na celotnem Dravskem polju pa je bila gostota precej nižja (tabela 2). Prvo leglo pribe običajno propade zaradi obdelave njiv (oranje, setev). Takoj po končani obdelavi in setvi ima priba nadomestno leglo. Pri izbiri gnezdišča na koruznih poljih je bilo ugotovljeno, da gnezdo naredi v sadilni vrsti, tako da se močno zmanjša možnost fizičnega uničenja gnezda med strojno obdelavo njiv.

Na Dravskem polju priba ne gnezdi v enakomerni porazdelitvi, ampak izbira le dve različni mesti za gnezdišče. Prvo so velika polja, posejana s koruzo ali sladkorno peso in brez vsakršne druge vegetacije v bližini. Druga pa so manjše njive, posejane z enakimi poljščinami, le da so med posameznimi polji ozki nepreorani pasovi, porasli s travo. Le-ti delujejo kot meje med posameznimi parcelami oziroma njivami. Na takšnih izbranih mestih pribe gnezdi v manjših polkolonijah.

Izvaljeni mladiči so zelo mobilni. Na gnezdu obročkani mladiči so bili čez dva dni najdeni 200 m proč od mesta obročkanja. Ugotovljeno je bilo, da mladiče plenijo siva vrana *Corvus cornix*, navadna postovka *Falco tinnunculus*, lisica *Vulpes vulpes* ter tudi siva čaplja *Ardea cinerea*.

Pri primerjavi podatkov o razširjenosti pribe v Sloveniji (GEISTER 1995) in količini padavin (FURLAN 1990, HZRS 1995) lahko vidimo, da glavnina slovenske populacije pribe živi v območju, kjer je padavin manj kot 1000 mm, to pa je v severovzhodni Sloveniji. Na Dravskem polju gnezdi 8 do 15% slovenske populacije prib.

SUMMARY

Dravsko polje is situated in NE Slovenia and covers some 210 km². The entire area is today intensively cultivated, with predominating maize, potato, sugar beet and cereals. There are no large settlements in this area known for its temperate and modified continental climate. Mean annual precipitation is estimated at about 990 mm.

Considering that Dravsko polje is inhabited by a strong population of this bird, its breeding ecology was monitored in the years 1991, 1992, 1993, 1996 and 1997. From 1987, when the last nest was found in a wet meadow, the Northern Lapwing has bred only on arable surfaces. In the years mentioned above, 31 nests were

found, most of them in maize fields (Hi-square = 24.0, $P < 0.0001$). The breeding density in the researched tracks of land ranged from 2.7 to 9.3 pairs/10 ha (Table 1). The difference between the breeding density in maize and sugar beet fields is not significant (Mann-Whitney U test = 24.0, $P > 0.05$). In the entire Dravsko polje, however, the density was much smaller (Table 2). The first Lapwing's clutch is usually unsuccessful due to the cultivation of the fields (ploughing, sowing). As soon as the fields are tilled and sown, the Lapwing opts for a substitute clutch. After selecting its nest site in one of the maize fields, the bird makes the nest not between the lines but in them themselves, thus greatly diminishing the possibility of having the nest destroyed during the mechanical cultivation of the fields.

The Northern Lapwing's nest sites at Dravsko polje are not evenly dispersed but are found only in two different places. The first are large maize or sugar beet fields with no vegetation in their vicinity. The second are somewhat smaller fields with the same field produce, except that there are narrow unploughed and with grass covered strips between separate fields. These strips act as borders between separate plots or fields. In such selected places the Lapwings breed in small semi-colonies.

The hatched young are very mobile indeed. The chicks ringed at their nest, for example, were two days later found no less than 200 m away. It was also established that the young are preyed on by the Hooded Crow *Corvus cornix*, Common Kestrel *Falco tinnunculus*, Red Fox *Vulpes vulpes* and Grey Heron *Ardea cinerea*.

When comparing the data on distribution of the Northern Lapwing in Slovenia (Geister 1995) and the amount of precipitation (Furlan 1990, HRZS 1995) it becomes obvious that the majority of its Slovene population inhabits the area of NE Slovenia with less than 1000 mm annual precipitation. At Dravsko polje breeds from 8 to 15% of the Northern Lapwing's Slovene population.

Milan Vogrin, Hotinjska cesta 108, 2312 Orehova vas

Iz ornitološke beležnice

From the ornithological notebook

SIVA ČAPLJA *Ardea cinerea*

GREY HERON - *Chronology of the breeding colony in 1997 at Sotelsko jezero*

Dne 27.2.1997 sem odšel na Sotelsko jezero z namenom, da bi poiskal sive čaplje *Ardea cinerea* oziroma ugotovil, ali so se že vrnile v svoje gnezditveno območje (pozimi jih tu ni bilo). Seveda sem jih našel in tudi hitro preštel, končal sem pri 55 osebkih, pozneje pa sem jih naštel 60. Sive čaplje so se najbrž vrnile prav tistega dne ali dan prej, saj so večinoma počivale (ležale ali stale so na suhi travi, le nekaj jih je iskalo hrano po plitvi vodi). V gnezdih še ni bilo nobene. Ob naslednjem obisku 7.3.1997 pa so sive čaplje še pospešeno gradile in obnavljale gnezda. Kot posebnost bi omenil, da 8. in 9.3.97 niso bile dejavne na gnezdih, ampak so se prehranjevale in počivale ob Sotli. Tudi parjenje je bilo v največjem teku, kar sem imel priložnost lepo opazovati. Ko je samec s tem opravilom končal, je za nekaj trenutkov obmiroval, nato pa nekaj časa stresal s perutmi. 3.4.97 so nekatere sive čaplje že bile v gnezdih, verjetno so že sedele na jajcih. 11.5.97 pa jih je že večina sedela v gnezdih, le 5 osebkov sem našel ob Sotli. Še ena zanimivost: sive čaplje tudi med gnezdenjem popravljajo svoja gnezda. 22.6.97 pa sem že lahko opazoval 11 mladih sivih čapelj; mlade in stare so brodile po plitvi vodi in iskale hrano. Mlade čaplje sem spoznal po tem, ker imajo zgornji del kljuna sive barve, spodnji del kljuna pa je blede rumenkast. Poleg tega so nekoliko manjše in svetlejše barve, po glavi pa imajo več črnine (tudi okrog oči). Po vseh teh podatkih lahko sklepam, da so sive čaplje začele gnezditi že okrog 1. aprila in da so se prvi mladiči izvalili okrog 1. maja. Natančno število mladih čapelj ni bilo mogoče ugotoviti.

Podhraški Zdravko, Na livadi 16a, 3250 Rogaška Slatina

NJIVSKA GOS *Anser fabalis*

BEAN GOOSE - *Only 130 individuals on 14th December 1997 at Ormoško jezero due to fog, against 1550 - 2000 individuals counted on average in this month*

Edino znano stalno prezimovališče gosi v Sloveniji je Ormoško jezero, ki je pozimi zato tudi redna točka ornitoloških terenskih obiskov. Tudi 24.12.1997 sva se z Jakobom Smoletom že navsezgodaj odpravila na Ormoško jezero z namenom, da pregledava in preštejeva gosi, ki se ponavadi po sončnem vzhodu dvignejo in odletijo proti Madžarski, kjer se hranijo na prostranih žitnih poljih. Namesto pričakovanega pannonkega sončnega vzhoda naju je pričakala gosta megla. Na najino prese-
nečenje je bilo ta dan gosi presenetljivo malo, na jezeru je spalo vsega le 130 njivskih gosi *Anser fabalis*, kar je bilo znatno manj od zadnjega opazovanja z dne 14.12.1997, ko jih je Borut Štumberger na jezeru opazoval 1550. Dodatno presenetljivo je bilo, da teh 130 gosi z jezera ta dan sploh ni odletelo, temveč so se le enkrat nemirno spreletele po jezeru in se pomaknile proti ustju.

Na vprašanje, kje je preostanek jate, sem že čisto pozabil, ko sem kasneje istega dne preživel božični večer pri prijatelju v Hotizi. Čisto po naključju sem stopil malce na sveži zrak iz hiše, toda še preden sem bil dobro zunaj, že sem zaslišal značilno oglašanje gosi v zraku. Čez hotiške travnike je iz smeri Madžarske točno proti Ormoškemu jezeru letela jata približno 100 njivskih gosi. Tej jati so sledile še manjše skupine in med 16:30 in 17:30 je hotiške travnike v isti smeri preletelo več kot 2000 njivskih gosi. Domačini so mi povedali, da je to pozimi tukaj vsakdanji prizor.

Možna razlaga za malo število gosi zjutraj 24.12.1997 na Ormoškem jezeru je, da je gosi pri prehranjevanju ujelo slabo vreme (izredno gosta megla), tako da se niso preselile na prenočišče, ampak so prenočile kar na poljih. Na jezero so se vrnile naslednji večer, ko se je razjasnilo.

Na društvenem izletu 27.12.1997 smo zjutraj lahko spet opazovali tradicionalen vzlet njivskih gosi, tokrat jih je bilo 2200.

Damijan Denac, Pintarjeva 14, 2106 Maribor

SOKOL SELEC *Falco peregrinus*

PEREGRINE FALCON - 9 individuals occurring at intervals of 1-3 minutes on 18th September 1993 at Pohorje mountains

Dan 18. 9. 1993 sem namenil preživeti na Pohorju. Vso pot me je spremljalo rahlo deževje, v dolini je bilo precej megleno, temperatura je bila 14 stopinj Celzija. Od terena z ornitološkega vidika tega dne gotovo ni bilo pričakovati kaj posebnega, še posebej na Pohorju. Tik pred vrhom pobočja, kjer je na 1100 m nadmorske višine nameščena vlečnica Habakuk, pa me je z zelo hitrim letom preletela ujeda. Značilno temno siva, s tipičnimi zašiljenimi perutmi, tako da sem tudi zaradi njenega zelo nizkega leta že brez daljnogleda lahko ugotovil, da gre za sokola selca *Falco peregrinus*. Zanimivo je bilo, da je selec priletel nad gozdom iz smeri JZ, se nato spustil kakih 50 metrov niže, ko je priletel do golega pobočja in tako nadaljeval let v smeri SV.

Kmalu zatem (čez 3 min) me je ob nadaljevanju poti po grebenu preletel še en sokol selec. Bil sem presenečen, vendar je pravo presenečenje šele sledilo. Temu selcu je sledil še en selec in tako naprej, dokler se ni število ustavilo pri 9 osebkih. Vsi so leteli v isti smeri. Drug za drugim so leteli posamič, s časovnim zaostankom približno 1-3 minut, vsi izjemno hitro in zelo nizko nad drevesi.

Pri preletu je nedvomno šlo za selitev, saj so se sokoli selci, ko so preleteli greben, očitno spustili v dravsko dolino. Žal pri opazovanju nisem bil pozoren na starost opazovanih osebkov. Glede na to, da pri parih, ki gnezdi v osrednji Evropi, odrasli osebkostanejo na območju gnezdišča, mladi pa se odselijo, so bili opazovani osebkostanje mladoletni.

Damijan Denac, Pintarjeva 14, 2106 Maribor

RUŠEVEC *Tetrao tetrix*

BLACK GROUSE - Singing male on 12th October 1997 on Mt. Stol

Za soboto 12. oktobra 1997 so zvezdoslovci napovedali sončni mrk, vremenoslovci pa toplotno inverzijo z meglo v dolinah, zato

sva se s prijateljem Andrejem namenila na Stol. Že v temi sva se povzpela na višino 1600 metrov, da bi tako lahko fotografirala gamse. Še pred osmo uro sem opozoril kolega na oglašanje ruševca, ki pa ga zaradi goste megle nisva videla. Nekaj pred deveto uro je pričel gruliti in pihati na travnati zaplati le 30 metrov pod nama. Med tem ko si ga je Andrej ogledal z daljnogledom, sem se mu jaz s fotoaparatom in v kritju za manjšo smreko približal na 10 metrov. Ker je takrat odletel, se fotografiranje ptice ni posrečilo, več uspeha je bilo s sončnim mrkom, saj se je popoldne zjasnilo. To je bilo moje najkasnejše jesensko poslušanje ruševca, kljub temu da sem ga v tem letnem času zadnja tri leta redno slišal.

Boris Kozinc, Hraše 1 - 4248 Lesce

KOMATNA TEKICA *Glareola pratincola*
COLLARED PRATINCOLE - Two on 12th May 1995 at Medvedce reservoir

Jutro 12. 5. 1995 je bilo deževno in le zaradi dogovora s še dvema ornitologoma Tatjano Pfeifer in Jožetom Vrbančičem, da obiščemo akumulacijo Medvedce pri Pragerskem, smo na teren tudi res odšli. Kmalu je nehalo deževati in v čudoviti igri svetlobe smo se znašli v pravi oazi med ogromnimi puščobnimi njivami. Že ob prvem vtisu je bilo jasno, da bo teren tokrat precej zanimiv. Očitno je dež prisilil skupine poznih preletnikov k postanku, sonce za oblaki pa je jezero ponovno oživilo. Črne čigre *Chlidonias niger* so se v razkropljeni jati vsaj 1000 osebkov nad jezerom intenzivno prehranjevale. Nad gladino jezera so se med čigrami mešale jate tisočih kmečkih lastovk *Hirundo rustica*, nad okoliškimi polji so peli poljski škrjanci *Alauda arvensis*, na kupih zemlje pa posedali rjavi lunji *Circus aeruginosus* v družbi štirih črnih štokelj *Ciconia nigra*, treh odraslih in ene prvoletne. Brž ko smo se po pregledu zanimivih polj vrnili k jezeru, je priletela jata desetih togotnikov *Philomachus pugnax*. Med podrobnejšim opazovanjem črnih čiger smo med njimi opazili tudi dve tipični silhueti, ki sta po hitrosti leta in manevrih v zraku prekašali vse čigre. Temne, dolge peruti, podobne

lastovičjim, svetel trebuh, bela trtica, in dobro viden škarjasti rep so izdajali pri nas redkega gosta - tekico. Toda katero? Značilnost komatne tekice so tudi belo obrobljena sekundarna letalna peresa, česar pa kljub naprezanju s teleskopom 60-kratne povečave nisem videl. Zaradi močne in zelo kontrastne svetlobe je bilo razločevanje barv pravzaprav nemogoče, vse je bilo namreč črno-belo. Zaradi tega se nisem mogel otresti sicer majhnega, v realnosti tudi manj verjetnega suma, da tekici morda nista komatni, ampak *Gla-reola nordmani*.

Kasneje smo na terenu srečali Milana Vogrina, ki je pred nami na drugi strani akumulacije opazoval obe tekici na tleh in je lahko zatrdil, da sta bili opazovani tekici komatni.

Damijan Denac, Pintarjeva 14, 2106 Maribor

SLOKA *Scolopax rusticola*

WOODCOCK - On 29th March 1997 at Mount Krim (approx. 800 m a.s.l.)

29.3.1997 sem se odpravil še na enega izmed mnogih nočnih obiskov Krima. Noč je bila jasna, pihal pa je le rahel vetrič. Še v mraku sem se postavil na eno izmed mojih opazovalnih točk na severni strani Krima (na nadmorski višini približno 810 m) in vključil kasetofon s sovjim oglašanjem, z očmi pa oprezal po okolici za kakšnim nočnim ptičem. Ni dolgo trajalo, ko je iznad dreves priletela srednje velika ptica z dolgim kljunom - sloka. Sloka bi na tem terenu sicer lahko gnezдила, vendar je šlo tu verjetno le za prelet.

Nočni teren sem pozneje zaključil z obilnim odzivom kozač *Strix uralensis* in koconogih čukov *Aegolius funereus*.

Al Vrezec, Pražakova 11, 1000 Ljubljana

MALI MARTINEC *Actitis hypoleucos*

COMMON SANDPIPER - On 6th January 1996 at Bohinjsko jezero (525 m) in Julian Alps

V soboto 6.1.1996 sem na Bohinjskem jezeru prešteval vodne ptiče. Avto sem

ustavil pri hotelu Pod Voglom in zagazil v sneg proti obrežju. To je splašilo malega martinca *Actitis hypoleucos*, ki je sedel na produ, da je odletel vzdolž brega v smeri Ukanca. V letu se je lepo pokazala svetla progna na perutih.

Vreme tega dne ni bilo prijazno - temperatura okrog pet pod ničlo, občasno je naletaval droban sneg. Gosti oblaki so zastirali tudi najnižje vrhove z Vogarjem vred. Snega je bilo za slaba dva pednja, veliko tudi še na drevju. Vzdolž obrežja je bilo približno meter skoraj kopnega produ, ki ga je pokrivalo le za centimeter pršiča. Obrežni prod je bil tudi že vklenjen v prvi pedenj tankega ledu.

Sodeč po podatkih ZOAS gre za zelo redko zimsko opazovanje, saj je bil mali martinec doslej na celotnem porečju Save opazovan samo enkrat, in še to tik ob hrvaški meji.

Tomaž Jančar, Gorenje Blato 31, 1291 Škofljica

MALA UHARICA *Asio otus*

LONG-EARED OWL - An individual calling during the day on 29th September 1997 at Osp

29.9.1997 proti večeru sem se s Stanetom Gombocem in Žarkom Vrezcem odpravil na teren v Osp, natančneje nekoliko naprej od Ospa v smeri proti slovensko-italijanski meji. Sam teren je bil bolj namenjen žuželkam (metuljem) kot ptičam, vendar to za priložnostna opazovanja niti ni pomembno.

Ni se še dobro začelo mračiti (bilo je okoli 19.00, ko je bil še dan), ko se je iz borovo-hrastovega gozdička pod skalnimi stenami Kraškega roba pričela oglašati mala uharica, ki na tem področju ni ravno pogosta. Pozneje sem jo skušal s posnetkom oglašanja samca izzvati, vendar je bil poskus pričakovano neuspešen (male uharice so tudi sicer znane po svojem izrazitem nezanimanju za tovrstne posnetke).

Pa vendar je opazovanje zanimivo iz dveh razlogov: letnega časa (mala uharica se v jesenskem času zelo redko oglašča) in dnevnega časa (sova se je oglašala praktično podnevi, kar je za to

izrazito nočno ptico ravno tako nenavadno).

Al Vrezec, Pražakova 11, 1000 Ljubljana

PODHUJKA *Caprimulgus europaeus*
EUROPEAN NIGHTJAR - On 17-18th October 1997 near Poljčane in Dravinja Valley

V SV Sloveniji je podhujka redek ptič. V Dravinjski dolini, ki jo obiskujem že sedem let, sem podhujko prvič opazil šele lani (1997).

Dan 17.10.1997 sem prebil v vinogradih zaselka Hrastje pri Poljčanah. Bilo je že precej mračno, ko sem opazoval nenavadno prhutajočega ptiča v bližini hiše s prižganimi zunanji lučmi. Zaradi teme ptiča nisem mogel določiti, zato sem vanj hitro posvetil z žepno svetilko. Ob osvetlitvi so se ptici velike oči značilno rdeče zasvetile. Takoj sem vedel, da gre za podhujko. Spomnil sem se še svežih poletnih doživetij, ko sem na Korčuli in Pelješcu ponoči opazoval kar nekaj teh ptic, ki so se jim oči prav tako značilno rdeče zasvetile ob osvetlitvi z avtomobilskimi žarometi. Podhujka je nato v značilnem jadralnem letu odletela proti vinogradu.

Naslednji večer (18.10.1997) sem podhujko spet opazoval, ko je letela nad drevesi bližnjega gozda.

Podatka sta zanimiva predvsem zaradi nenavadno poznega pojava te vrste pri nas, šlo pa je verjetno za zamudnika. Podhujka se je zadrževala v okolici osvetljenih hiš, kjer je lovila tisti čas že redke nočne metulje, ki so jih privabljale luči.

Zanimivo je tudi, da področje okoli zaselka Hrastje porašča kostanjevo-bukov gozd *Castaneo-Fagetum* z vmesnimi elementi rdečega bora *Pinus sylvestris*, kar je sodeč po Ornitološkem atlasu Slovenije (GEISTER 1995) pogost gnezditveni habitat podhujke pri nas.

Al Vrezec, Pražakova 11, 1000 Ljubljana

KOVAČEK *Phylloscopus trochilus*
WILLOW WARBLER - Singing male on 16-17th June 1997 at Vršič (Julian Alps) at an altitude of approx. 1600 m

V okviru zbiranja podatkov za ornitološki atlas gnezdil TNP sva 15. in 16. junija 1997 raziskovala v našem edinem narodnem parku. Pred večerom 15. junija sva se po celodnevem naporu na terenskem delu ustavila na Vršiču, natančneje pri Poštarjevem domu, ki stoji na nadmorski višini 1690 m. Razen planinskih kavk *Pyrhocorax graculus*, ki so s svojo neboječnostjo vzbujale pozornost tudi pri drugih obiskovalcih, sva od ptičev poslušala le še mlinarčka *Sylvia curruca*. Nenadoma pa nama je rahel vetrič do ušes prinesel še eno petje, sprva sva ga slišala le del, zato mu nisva namenjala prevelike pozornosti. Vendar nama nekaj ni dalo miru. Sprehoda sva se po poti v smeri Erjavčeve koče, ki leži na nadmorski višini 1515 m, in nekje na sredi ponovno zaslišala znano petje - petje kovačka. Po vztrajnem preverjanju sva ugotovila, da poje le en samec. Naslednega dne sva se že navsezgodaj, bil je še mrak, hotela prepričati, ali je kovaček še na svojem mestu. Zaslišala sva ga, še preden sva stopila na njegov teritorij, v njegovi bližini pa sva zaslišala še petje pogorelčka *Phoenicurus phoenicurus*. Habitat, v katerem sva odkrila kovačka, je dokaj strma dolinica, obrnjena proti severu v Suhi Pišnici. Od dreves najdemo skoraj izključno macesen *Larix decidua*, ki tukaj raste v raztresenem sestoju, v grmovni plasti pa je veliko ruševja *Pinus mugo* in dlakavega sleča *Rhododendron hirsutum*. V času najinega obiska Suha Pišnica ni bila prav nič suha, na dnu dolinice je tekel potok, iz sten Prisojnika pa je na več mestih voda dobesečno brizgala v obliki manjših slapov, očitno posledica topljenja snega na Prisojniku.

Milan Vogrin, Hotinjska c. 108, 2312 Orehova vas

Nuša Vogrin, Vransko 121, 3305 Vransko

RJAVOGLAVI SRAKOPER *Lanius senator*
in **ČRNOČELI SRAKOPER** *L. minor*
WOODCHAT SHRIKE and **LESSER GREY SHRIKE** - *At the same place where a Woodchat Shrike was seen on 9th May 1997 at Ljubljansko barje, a Lesser Grey Shrike was perching on 24th May 1997*

Prav neverjetno je, kakšna naključja se ornitologom včasih pripetijo na terenu. Eno takšnih naključij se je dogodilo v maju 1997 na Ljubljanskem barju pri Igu, natančneje pri mostu čez reko Išcico (9/46/J4).

9.5.1997 so na Ljubljanskem barju potekale vsakoletne terenske vaje za študente biologije. Teh vaj sem se udeležil tudi sam in takoj po mojem prihodu mi je Andrej Bibič, ki je vodil vaje, oznanil neko ornitološko posebnost, katere identitete mi še ni hotel razkriti. Po mrzličnem preiskovanju terena se mi je naposled le prikazal skrivnostni ptič. Bil je odrasel samec rjavoglavega srakoperja, ki se je ne meneč se za veliko gručo ljudi spreletaval in sedal po bližnjem grmovju in drevju. Tako nas je navdajal z upanjem o možnosti gnezdenja.

Naslednji dan sem z novico seznanil tudi Boruta Rubiniča, ki si je šel zanimivost v naslednjih dneh tudi ogledat. Toda čakalo ga je presenečenje, namesto rjavoglavega je na istem mestu čepel črnočeli srakoper. Kaj takega se dandanes lahko le redkokdaj pripeti.

Z opazovanjem črnočelega srakoperja je zadeva postala še bolj zanimiva, zato sem se odločil, da si bom taisti teren še enkrat ogledal. Vendar o srakoperjih ni bilo več ne duha ne sluha in tako so se vse optimistične želje o možnem gnezdenju enega ali drugega srakoperja žal razblinile.

Al Vrezec, Pražakova 11, 1000 Ljubljana

ŠKRLATEC *Carpodacus erythrinus*
COMMON ROSEFINCH - *Male with food in its bill on 29th June 1997 at Duplek on Dravsko polje*

V okviru Mladinskega raziskovalnega tabora Hoče 97' v organizaciji DPPVN sta sodelovali tudi dve ornitološki skupini. Ena

od skupin, ki jo je vodil podpisani, je 29.6. 1997 obiskala tudi gramoznico Duplek, kjer si je ogledala gnezdišče breguljke *Riparia riparia*. Na dveh večjih vodnih površinah, ki sta nastali z globinskim izkopom gramioza, ni bilo videti nobene ptice. Svoje so verjetno pripomogli še posamezni zgodnji kopalci in ribiči, ki so že zavzemali svoje položaje. Udeleženci skupine so zato svojo pozornost usmerili na breguljke. Po nekajminutnem opazovanju teh ptic sem zaslišal nežno petje, ki je prihajalo iz smeri bližnje kmetije. Odpravil sem se v tisto smer in brez posebnega truda na manjšem vrbovem grmu tik ob kmečkem vrtu opazil svatovsko obarvanega pojočega škrlatca. Ko sem se mu poskušal še nekoliko približati, se je dvignil in odletel prek gramoznice proti Dravi. Vendar ne za dolgo, saj je bil že čez nekaj minut ponovno skoraj na istem mestu. Tokrat si je za svoje pevsko mesto izbral kar mlado češnjo, ki je rasla na vrtu tik ob hiši. Ker mi je bilo njegovo vedenje na moč sumljivo, sem se nekoliko umaknil in ga opazoval z nekoliko večje razdalje. Trud se je izplačal, kajti kmalu sem videl, kako je odletel v gosto grmovje, od tam pa s hrano v kljunu v povsem drugo smer. Ni bilo dvoma, da hrani mladiče. Žal se je v tistem času močno povečala tudi frekvenca obiskovalcev, tako da se škrlatec ni več vrnil na svoje staro mesto. Sem ga pa tisti dan še enkrat slišal, pel je na vrbi, ki raste med gramoznico in reko Dravo. Gramoznico Duplek, s katero upravlja Gradis Maribor, bomo našli med reko Dravo in lokalno cesto Zg. Duplek - Sp. Duplek v poplavnem pasu reke. Vegetacija gramoznice in okolice je tipična za loko (vrba, dob, črna jelša). Glede na podatke iz Ornitološkega atlasa Slovenije je to prvo potrjeno gnezdenje te ptice za Štajersko.

Milan Vogrin, Hotinjska c. 108, 2312 Orehova vas

Zanimivosti od koderkoli: Peskokop Bizeljsko

Interesting observations from elsewhere: Bizeljsko Sandpit

3.5.97 (sobota ob 12.30), vreme sončno, ca. 18°C. Peskokop brez ptičev.

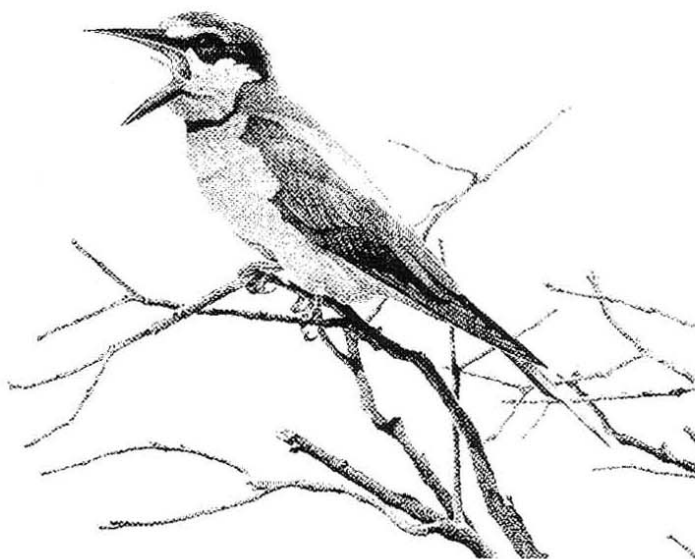
4.5.97 (nedelja ob 10. uri), vreme sončno, ca. 20°C. Čebelarjev še ni. V enem od obstoječih rogov v novem delu gnezdi velika sinica; napodila je škorca, ki je tudi iskal rov za gnezdo. Peskokop še ni saniran v skladu z dogovorom z g. Kržanom iz Opekarne Brežice. Bager še stoji pod osamelcem.

9.5.97 (sobota ob 14. uri), vreme sončno, ca. 20°C. Čebelarji prvič videni. Jata 12 čebelarjev je letala nad peskokopom in sedala na razna drevesa na robovih peskokopa. Kopanja gnezd ni bilo opaziti.

10.5.97 (nedelja ob 9. uri), stanje od včeraj nespremenjeno, nobenega kopanja gnezd.

14.5.97 (sreda ob 17.30), vreme sončno, ca. 27°C. Na novem, levem delu južne stene so čebelarji kopali 7 rogov. Na preostalih starih stenah ni bilo mogoče ugotoviti njihovega števila, ker ni bilo posneto prejšnje stanje, pa tudi vsi ptiči so se takoj umaknili na okoliška drevesa, brž ko sem prišel na opazovalni plato. Tam sem čakal 10 minut, vendar se niso vrnili. Zasledovali so me tudi potem, ko sem se skušal skriti. Število čebelarjev se je medtem povečalo za 10, torej na skupno 22.

17.5.97 (sobota, 18.30-19.30), vreme jasno. Čebelarje sva opazovala skupaj z g. Pungarčičem, učiteljem biologije na O.š. Bizeljsko, najprej s hriba na severu. Ptiči so bili zelo aktivni pri iskanju prostorov za gnezda, zlasti na novo pripravljeni južni steni na levi strani. Nato sva se približala ptičem od spodnje strani ter se ustavila na platu, kjer naj bi stala opazovalnica. Vsi ptiči so se takoj umaknili na bližnje veje in drevesa. Od daleč sva preštela rove, stare in nove skupaj (žal starih nisem imel popisanih). V jugovzhodni steni je sedem rogov, levi del (nove) južne stene jih ima deset (vse nove), osrednji del južne stene jih

ima sedem, osamelec poleg nje, ki se ruši (in se je kmalu povsem porušil), jih ima prav tako sedem, desna, s stroji očiščena stena pa nima nobenega. Ob 19.30 so vsi čebelarji odleteli na okoliška drevesa, največ v smeri Bizeljskega, kjer so najbrž prespali. Tišina. Robinija je začela cveteti.

18.5.97 (nedelja, ob 05.45), jasno, rahlo megleno, ca. 12°C. Na suhem drevesu, v smeri zvonika sv. Lovrenca, sedi 18 čebelarjev, nadaljnji 4 pa se spreletavajo okoli osamelca. Torej je v peskokopu 22 čebelarjev.

Ob 06.00 uri dva čebelarja kopljeta vsak svoj rov na osamelcu, ki se utegne vsak hip zrušiti. Sta na začetku, ker ven molita njuna repa. Po nekaj minutah prenehata in se usedeta na bližnje vejice.

Ob 06.15 so se ptiči delno odselili s suhega drevesa na druga drevesa. Na nebu še ni poletov.

Ob 08.15 omenjena čebelarja nadaljujeta kopanje. Drugi ptiči letajo na nebu tako nad peskokopom kot v njegovi okolici. Slišijo se le glasovi. V bližini bajerja ni bilo slišati ali videti nobenega od njih. V steni na vrhu zaselka Gradišča ni bilo nobenega čebelarja.

Ob 18. uri sem obiskal peskokop od zgoraj. Velika aktivnost v peskokopu in okolici. Opazil sem prva dva rova na skrajni desni steni, kjer jih do sedaj ni bilo.

01.06.97 (nedelja ob 10. uri), delno jasno, hladno 10-12°C, rahel veter. V jugovzhodni steni ni čebelarjev, aktivni so le v južnih stenah, vendar pa osamelca ni več,

saj se je popolnoma sesedel. Na levi strani južne stene je priletel čebelar, se usedel na vhod v rov, nakar je prišel iz rova njegov partner, mu vzel nekaj iz kljuna ter izginil v rov, čebelar pa je odletel in ga nisem več videl. Na skrajni desni steni sta priletela dva čebelarja in zlezla vsak v svoj rov, kjer sta tudi ostala. Ko sem se iz skrivališča bližal ploščadi, sta me skušala dva čebelarja pregnati. Usedla sta se na bližnjo robinijo in glasno opozarjala druge ptice, ki jih je bilo po moji oceni 10-12.

Ob 16.15 je v peskokopu zelo živahno. Čebelarji lovijo znotraj peskokopa, nekaj pa se jih večkrat usede na dovozno pot pod južnimi stenami, kjer nekaj iščejo v pesku. Drugi jih pri tem preganjajo, kakor za šalo. Nisem opazil, da bi imeli kaj v kljunu, vendar so nekateri odleteli s poti naravnost v rov.

22.06.97 (nedelja ob 07.30), vreme jasno in toplo. Mimo mojega hrama je letela skupina 4 čebelarjev do konca Janeževe gorce (ca 1,2 km od peskokopa) in se čez nekaj minut vračala, loveč žuželke.

Ob 10. uri sem obiskal peskokop. Ptici so še vedno zelo plahi, saj so se takoj umaknili na bližnja drevesa ali pa odleteli v okolico. Nad spodnjo mlako nisem opazil nobenega čebelarja.

06.07.97 (nedelja). Vso noč je močno deževalo, pihal je močan veter. Čebelarje sem slišal leteti blizu mojega hrama proti Janeževi gorci že ob 06.15.

23.07.97 (sreda od 14-16. ure), sončno, zelo vroče. Intenzivno krmljenje mladičev. Na levi strani južne stene je krmljenje potekalo v dveh rovih, na desni strani pa v osmih, torej skupaj deset gnezd. Pri najuspešnejših rovih je hrana prihajala vsakih 15-20 sekund, večinoma pa na 1-2 minuti. Na začetku sem opazoval krmljenje skrit v grmovju, nato pa pod robinijami na platoju, torej kakih 20 m za mestom, kamor naj bi postavili opazovalnico. To ptičev ni motilo, čeprav je eden od njih sprožil preplah. Namenoma sem šel do konca platoja, kjer naj bi bila opazovalnica. Kakšno minuto se ptice niso zmenile zame, potem pa je postajal preplah vse večji; po dveh minutah je najmanj polovica ptičev nehala krmiti in posedla na okoliška drevesa. Po desetih minutah so vse ptice nehale krmiti in odletele iz peskokopa. Umaknil sem se pod prej omenjeno

robinijo, kjer sem čakal okoli petnajst minut. Tudi po tem času krmljenje ni doseglo prejšnje intenzivnosti, zato sem se umaknil iz peskokopa. Moj zaključek je, da je treba zaradi velike plašnosti ptičev ponovno preučiti mesto opazovalnice.

24.07.97 (četrtek od 12.30 do 13.45). V peskokop sva šla skupaj z A. Hudoklinom. Opazovala sva s platoja v bližini robinij, torej ca. 15-20 m od načrtovanega mesta opazovalnice. Ugotovila sva (s teleskopom), da so zasedeni dodatno še trije rovi, vendar v enem ni bilo opaziti kake aktivnosti. Torej je zasedenih dvanajst ali trinajst rogov. Glede lokacije in izvedbe opazovalnice Andrej predlaga, da opazovalnico sicer postavimo na plato, vendar zaradi velike plašnosti čebelarjev le tako daleč, da bo videti tudi levi del južne stene; toda opazovalnica mora biti zaprtega tipa z opazovalnimi linami (načrt ima verjetno Andrej Sovinc), sam dostop do nje pa zamaskiran z grmovjem ali nizkim drevmem, da tudi prihod ne bi bil opažen.

04.08.97 (ponedeljek ob 10.45), vreme lepo, sončno, ca. 20°C. Hranjenje poteka le še v prvem rovu, in to na levi strani južne stene (zamudnik?) Peskokop je skoraj prazen. Le tu in tam prileti kak čebelar, se usede na suho vejico poleg rova in kmalu odleti. Na suhem drevesu v smeri zvonika je opaziti en sam par čebelarjev.

22.08.97 (petek ob 13. uri), delno oblačno, rahel veter, ca. 26°C. Čakal sem 10 minut. Ves ta čas ni bilo v peskokopu in na obrobju videti ali slišati nobenega čebelarja. Z namenom, da bi našel iztrebke, sem obšel področje, kjer so gnezдили, vendar ni bilo tam nobenega. Popoldne sem srečal g. Pungarčiča in povedal mi je, da je pred kratkim slišal in nato videl manjšo skupino čebelarjev na suhem drevesu ob Sotli. Natančnega datuma ni vedel.

31.08.97 (nedelja ob 11. uri), okoli 20°C. Opaziti niti slišati ni nobenega čebelarja. Odpravil sem se še na Sotlo pri Bračni vasi, kjer pa jih tudi nisem opazil.

To je bilo moje zadnje opazovanje. V vinogradu sem bil medtem še večkrat, vendar ves ta čas ni bilo preleta čebelarjev, saj sem na njihove glasove zelo pozoren.

Vladimir Balon, Martinova ulica 53, 1000 Ljubljana

Nove knjige New books

Hagemeijer, E.J.M and M.J.Blair (Editors) (1997): The EBBC Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance. T & A D Poyser, London.

Atlas v Evropi gnezdečih ptic, ki ga je po četrto stoletja trajajočih organizacijsko metodoloških pripravah in terenskih raziskovanjih izdal Evropski svet za popis ptic, je delo, ki bo svoje poslanstvo odigralo šele v prvih desetletjih novega tisočletja. Pa ne zato, ker bosta dve leti komajda dovolj, da se prebijemo skozi 900 strani obsegajočo knjigo, ki jo je pisalo 432 avtorjev iz 38 držav in v kateri je z besedo in sliko predstavljenih 513 vrst ptic, z računalniško risbo grafično predstavljena njihova razširjenost in poseljenost v nič manj kot 4400 kvadratih izmere 50 x 50 km od Azorov do Zakavkazja na jugu in od Islandije do Zemlje Franca Jožefa na severu. Čeprav popis zajema razmeroma dolgo obdobje, pretežno od 1970 do 1990, bo pravo vrednost pokazal šele ob ponovitvah, kajti šele ugotovitve začetnega stanja omogočajo spremljanje razvoja distribucijske slike in populacijskega dogajanja v kasnejših obdobjih.

Predgovor je napisal K.H.Voos, legendarni zoogeograf, ki je leta 1960 objavil prvi ornitološki atlas moderne dobe, spremno besedo pa sta podpisala J.J.D. Greenwood, predsednik Evropskega sveta za popis ptic, in G.Rheinwald, predsednik delovne skupine za evropski ornitološki atlas pri tem svetu. Uvodu v štirinajstih jezikih (angleškem, češkem, nemškem, španskem, francoskem, finskem, ruskem, madžarskem, italijanskem, holandskem, portugalskem, poljskem, ruskem in švedskem) sledijo kratek historiat projekta, esej o evoluciji in zgodovini evropske ornitofavne (J.Blondel) in zahvalne besede res številnim ornitologom in simpatizerjem, ki so kakorkoli pomagali pri udeležanju tega projekta stoletja, še posebno nacionalnim koordinatorjem, sodelavcem podatkovne baze, delegatom iz Evropskega sveta za popis ptic in avtorjem besedil in risb, kakor seveda vsem popisovalcem, ki so tukaj ostali anonimni, dolžno zahvalo

pa so jim nacionalni koordinarji že izrekli ali pa jim jo bodo v nacionalnih atlasih. Zelo informativen je pregled nacionalnih in regionalnih atlasov. Do leta 1996 je nacionalni atlas izdalo 24 držav (med njimi tudi Slovenija), v petih državah je izšla celo že prenovljena izdaja, v sedmih državah pa pripravljajo prvi zid. Povedano velja za atlas gnezdilk, medtem ko je atlas prezimujočih vrst izdalo le pet držav (med njimi tudi Slovenija). Izšlo pa je tudi 80 regionalnih atlasov, od tega 7 zimskih. Sistematičnemu delu sledi še informativno poglavje, ki povzema aktualno naravovarstveno strategijo, znano kot "Sistem evropske naravovarstvene skrbi", avtorjev M.Heathove in G.Tuckerja, in izhaja iz iste podatkovne baze kot evropski atlas.

Nastanek tako zajetne, vseobsegajoče in kooperativne knjige, kakršen je evropski ornitološki atlas, ima seveda svojo zgodovino. Za začetek programiranega delovanja lahko štejemo sklepe študijske konference za koordinacijo in vzpodbujanje amaterske ornitologije v Evropi, ki je bila v Angliji leta 1971. Na njej so ustanovili Komite za evropski ornitološki atlas, ki naj bi s koordinacijo pri poenotenju metodologije vzpodbujal projekte nacionalnih atlasov v kar največjem številu evropskih držav in hkrati razvijal projekt evropskega atlasa, upoštevajoč pri tem podatke nacionalnih projektov in vzpodbujal delo v deželah, kjer takšni projekti ne obstajajo. Tedaj je bilo tudi domenjeno, da naj bi nacionalni projekti uporabljali kartirno mrežo v izmeri 10 x 10 km, evropski projekt pa mrežo 50 x 50 km. Do danes se tudi ni spremenila na moč preprosta, a hkrati neomajno učinkovita metodologija gnezditvene evidence v treh kategorijah: možna, verjetna in potrjena gnezditva, na kateri temelji pričujoče delo.

Projekt kartiranja evropske ornitofavne je bil sprva zasnovan povsem kvalitativno, se pravi, da nas je zanimala samo zemljepisna razširjenost posameznih vrst ptic, ne pa tudi njihova poseljenost, ki jo je mogoče izraziti kvantitativno. V poskusnem obdobju do leta 1985, ko naj bi se pričel evropski popis, se je izmed mnogih predlogov uveljavila metoda preštevanja gnezdečih parov po logaritemski lestvici (1-9, 10-99, 100-999 itd.), ki je v bistvu

kvantitativna ocena. Na konferenci leta 1992 na Nizozemskem je bila ta dvotirnost presežena z združitvijo Komiteja za evropski ornitološki atlas in Mednarodnega komiteja za štetje ptic v novo telo: Evropski svet za popis ptic. Tako smo bili še zadnji skeptiki prisiljeni oceniti nacionalne populacije ptic (v Sloveniji je v začetku leta 1992 to naredila nacionalna komisija za kartiranje in štetje ptic). Vendar vsi niso popustili in tako je atlas ostal nekakšna kvalitativno kvantitativna dvoživka: razširjenost je prikazana s pikami ene barve in ene velikosti, poseljenost pa s pikami druge barve in različnih velikosti, ki ustrezajo logaritemski lestvici. Gnezditvena zanesljivost pa je v obeh prikazih ponazorjena z barvnim niansiranjem, pri čemer sta potrjena in verjetna gnezditve združeni v eni niansi, druga pa ponazarja najnižjo stopnjo gnezditvene zanesljivosti, to je možno gnezditve. S tem je v nasprotju z uveljavljeno metodologijo in večinsko atlaško prakso v že končanih nacionalnih projektih zabrisan pomemben razloček pri ocenjevanju gnezditvene zanesljivosti in s tem v zoogeografskem pogledu tudi odgovor na najbolj vznemirljivo vprašanje, do kam sega areal posamezne vrste. Verjamem, da je takšno zgoščenost narekovalo varčevanje s knjižnim prostorom, vendar se je pri tem morda nehote dokončno zabrisala tudi neka nikdar posebej artikulirana metodološka hiba, ki je zanemarjala razliko med resničnimi in navideznimi gnezditkami, pa naj je šlo pri tem za letujoče spolno nezrele osebkke pri nepevkah (nonpasseriformes) ali pa zgolj za odvečne teritorialne samce pri pevkah (passeriformes). Slika bi bila neprimerno bolj pregledna, ko bi bili razširjenost in poseljenost prikazani vsaka na svojem zemljevidu in bi se tako pri prikazu razširjenosti ohranil pogrešani razloček.

Številnost vrst je zasnovana na evropski podatkovni bazi, ki sta jo leta 1992 osnovala BirdLife International in Evropski komite za popis ptic. Ker so tedaj zbrane ocene številnosti populacij, posebno iz dežel z velikimi prostranstvi, kakor so vzhodnoevropska in še posebno ruska, vsebovale ogromne, tudi desetkratne razpone med najnižjo in najvišjo vrednostjo ocene, so v Evropskem ornitološkem atla-

su prvič uporabljene z antilogaritmom obdelane vrednosti, ki preohlapne ocene spreminjajo v trdnejše. Takšne geometrijske vrednosti desetih najštevilnejših evropskih delnih populacij vsake vrste so prikazane z diagramom.

Razrezana statistična pogača pri vsaki vrsti pa prikazuje odstotni delež populacijskega dogajanja: naraščanje in upadanje delnih populacij (zemljepisno zamejenih z državnimi mejami), njih stanovitnost ali nihavost, kakor so pač ta stanja in nagnjenja (t.i.m. trendi) zabeležena v evropski podatkovni bazi. Tako iz grafikona kot iz pogače pa sta izvzeti ruska in turška populacija, prva zato, da zaradi svoje prekomernosti ne bi podirala grafikona, druga pa zato, ker je atlaško obdelan le njen evropski del, medtem ko so v podatkovni bazi zbrani podatki za vso prostrano in s ptičjim življenjem v primerjavi z evropskimi razmerami izredno bogato deželo.

Besedilo ob vsaki obravnavani ptici komentira svetovno razširjenost vrste, njen gnezditveni habitat v Evropi, vzorec razširjenosti in poseljenosti v Evropi, spremembe razširjenosti in poseljenosti v obravnavanem dvajsetletnem obdobju (1970-90), regionalne variacije gostote, možne dejavnike omejene razširjenosti, gnezditveno gostoto v prvinskih prebivališčih, selitvene in preletne značilnosti, posebnosti v pojavljanju vrste, pa tudi vprašanja podvrsti, kjer je problematiko mogoče natančno opredeliti. 496 vrstam ptic so v atlasu odmerili eno do dve strani, le 17 vrst, katerih gnezditve v Evropi, zaradi neraziskanosti njenih skrajno vzhodnih meja, ni povsem zanesljiva, je predstavljenih bolj na kratko in brez siceršnjih grafičnih pomagala.

Čeprav naj bi bil evropski popis po predvidevanjih končan do konca leta 1988, je bilo na resničen začetek konca treba počakati na politični razplet organizacijske drame. Toda če je v deželah nekdanje Sovjetske zveze po zrušenju imperija popis zaživel, je v deželah nekdanje Jugoslavije (z izjemo Slovenije in Hrvaške, ki sta imeli tačas popis že narejen) spričo tragičnih dogodkov povsem zamrl. Nič manj zaviralno pa na dokončanje projekta niso vplivale fi-

nančne težave. Navzlic naklonjenosti evropske zvezne administracije, ta je ponudila brezplačne računalniške storitve, se je finančna drama razpletla šele po iznajdbi domiselnega sponzoriranja posameznih vrst ptic, pri katerem je sodelovalo tudi veliko posameznikov.

Slovenci pri tem panevropskem sodelovanju nismo stali ob strani. Že leta 1975 je bil v Raziskovalcu objavljen javni poziv vodilnim ustanovam na področju naravoslovja in varstva narave, da bi prevzele organizacijsko finančno pokroviteljstvo nad projektom. Brez ovinkov so bile imenovane potencialne pokroviteljice: Kustodiat za ornitologijo pri Prirodoslovnem muzeju Slovenije, Oddelek za biologijo na Univerzi, Biološki inštitut Jovana Hadžija pri SAZU in Oddelek za varstvo narave pri Zavodu SRS za spomeniško varstvo. Seveda nobena od teh institucij na poziv ni reagirala. Da bi projekt kljub temu zaživel, je bilo ustanovljeno Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, ki je to svojo vlogo odlično opravilo in je danes pomembna nevladna organizacija na področju varstva narave.

Slovensko kartiranje gnezdečih ptic naj bi potekalo od leta 1978 do 1984, a se je zavleklo vse do leta 1993, torej je z dopolnitvami trajalo petnajst let. Pri popisu je sodelovalo 80 ornitologov, zbranih je bilo več kot 50.000 podatkov. Kljub prostovoljnemu delu na terenu so bila za zaključna dela in pisanje knjige potrebna finančna sredstva. Šele oblast v samostojni Sloveniji je spoznala pomen vključevanja slovenskih ornitologov v evropska dogajanja. Naj spomnim, kako težavno je bilo v sedemdesetih letih prepričati očete evropskega atlasa, da bo Slovenija organizirala svoj ornitološki atlas. Od zamisli o jugoslovanskem atlasu so odstopili šele potem, ko so bili leta 1979 na sestanku v Metkoviću predstavniki vseh republik seznanjeni s projektom in so vsi seveda obljubili pomoč pri organizaciji jugoprojekta, a iz tega nikdar ni bilo nič, saj se nihče ni držal dogovora. Medtem smo Slovenci leta 1989 preliminarno objavili rezultate nacionalnega kartiranja v evropskem merilu. Leta 1995 pa je končno izšel Ornitološki atlas Slovenije, ki govori predvsem o razširjenosti gnez-

dilk. Podatki, zbrani v tem atlasu, so v sumarni obliki prenešeni tudi v evropski atlas.

Slovenija je tako majhna, da s svojim ozemljem ne pokriva v celoti niti enega od 4400 kvadratov v izmeri 50 x 50 km, čeprav se razteza v večjem ali manjšem obsegu prek 19 kvadratov. Ne glede na to, da je pestrost ptičjih vrst v Sloveniji povsem primerljiva s tistimi območji v Evropi, kjer je pestrost največja, v evropskem atlasu ni niti ene takšne ali drugačne tekmovalne primerjave med evropskimi državami, nasprotno, vseskozi je čutiti izjemno močan duh panevropizma, tako da se tudi državljani majhnih, a ornitološko močnih držav, kakor je naša, počutimo v njem kot doma.

V Evropskem ornitološkem atlasu sodelujemo s strokovnimi komentarji tudi slovenski ornitologi: Iztok Škornik (rumenonogi galeb), Borut Stumberger (zlatovranka), Dare Šere (skalna lastovka), Peter Grošelj (italijanski vrabec) in Iztok Geister (mali deževnik, mali martinec, brškinja, svilnica, črnoglavi strnad), bodisi s samostojnim prispevkom bodisi v soavtorstvu s tujimi izvedenci.

Iztok Geister

J. Watson (1997): The Golden Eagle. T & A D Poyser, London.

Knjiga je srednjega formata, sicer pa, kdor pozna publikacije založbe T & A D Poyser, si lahko predstavlja, kakšen je njen zunanji videz - od drugih knjig iz te hiše se loči le po naslovu in avtorju. Ima 374 strani, prek 500 referenc, 73 tabel, 76 grafov, besedilo pa je dopolnjeno z barvnimi slikami avtorja D. Watsona in črno-belimi ilustracijami K. Brockieja. Knjiga je razdeljena na 22 poglavij, v katerih je besedilo pregledno ločeno s podnaslovi in ob koncu vsakega poglavja strnjeno v kratek povzetek.

Knjiga o planinskem orlu prihaja izpod peresa izkušenega zoologa, ki se je 25 let, na več krajih sveta, ukvarjal z raziskavami ujed - od tega zadnjih 15 let v rodni Škotski, aktivno samo s to vrsto. V pričujočem delu je, poleg z lastnimi podatki, vrsto nesebično predstavil tudi z izsledki drugih avtorjev z vsega sveta. Tako je na enem mestu zbrano vse, kar

je o planinskem orlu znanega na področju razširjenosti, vplivov na gostoto razširjenosti, o prehrani (avtor ni obšel niti občutljive teme o škodi na domačih živalih), o dogajanjih v gnezditvenem obdobju, golitvi, premikih, smrtnosti in varstvu. Primerjave rezultatov, dobljenih v kvalitetno različnih območjih, je v avtekologiji preizkušena in zelo učinkovita metoda za odkrivanje načinov prilagajanj vrst na spremenljive razmere v okolju. Avtor pa je šel pri tem še dlje, tako lahko v knjigi najdemo tudi primerjave z drugimi vrstami orlov in zaključke, ki sledijo tem primerjavam. Ob vseh pohvalah za knjigo in s kančkom nacionalnega ponosa lahko dodava le to, da je škoda, ker k novim spoznanjem ni neposredno prispeval tudi kakšen slovenski poznavalec planinskih orlov. Krivda za to pa ni na avtorjevi strani - neobjavljenih podatkov pač ni moč vključiti v primerjave. Pa vendar je v knjigi tudi nekaj iz Slovenije; med zbranimi ljudskimi imeni za planinskega orla je tudi naše.

O širini avtorjevega pristopa do knjige morda še najbolj priča zadnje poglavje: "Zgodovina in tradicija". Tu je predstavljena vsa globina spoštovanja, ki ga je nekdanji človek ritualno gojil do kralja višav v Evropi, Ameriki in Aziji. Dandanes o kakšnem spoštovanju žal ne moremo več govoriti, kvečjemu nasprotno. Vseeno pa je določena simbolika še vedno očitna, ne boste verjeli, tudi v tem prispevku - mala tiskana črka 'a' izhaja namreč iz stilizirane oblike orlovega telesa.

Davorin Tome, Andrej Sovinc

Skrivnostna fotografija Mystery photograph

Na skrivnostni fotografiji v prejšnji številki *Acrocephalus* je verjetno vsakdo brez večjih težav prepoznal tukalico. Toda za katero vrsto gre? Pri nas se pojavlja vseh pet vrst tako imenovanih malih tukalic (mokož, kosec, grahasta, pritlikava in mala tukalica). Da je uganka še nekoliko težja, nam fotografirana tukalica

Grahasta tukalica *Porzana porzana*, Dravsko polje, marec 1994 (M. Vogrin)

skriva skoraj celotno glavo s kljunom, ki je lahko pomemben faktor pri določevanju, in pa noge. Predvsem slednje imajo nekateri priročniki za eno izmed ključnih določevalnih opor, kar pa sploh ne drži! Da je mera polna, imajo nekateri priročniki (npr. PETERSON et al. 1983, BRUNN et al. 1986, PERRINS 1987) napako pri obarvanosti nog pritlikave tukalice *Porzana pusilla*, barva njenih nog namreč ni mesnata, temveč zelenkasta (BECKER & SCHMIDT 1990)!

Z našega spiska možnih vrst lahko brez večjih pomislekov črtamo kosca in mokoža. Zakaj? Na fotografirani ptici v oči zbodejo bele lise na zgornji strani, ki pa jih nobena od omenjenih vrst nima. Ostanajo nam torej še tri vrste iz rodu *Porzana*. Tukaj si lahko na pomoč priskočimo z obliko peruti oz. dolžino tako imenovane primarne projekcije. Na sliki je dobro vidno, da so primarna peresa skoraj v celoti skrita pod krovnimi peresi, primarna projekcija je torej kratka. Takšna perut ustreza grahasti *P. porzana* in mali tukalici *P. parva* (WALLACE 1980, BRADSHAW 1993). Omenjene tri tukalice lahko razdelimo v dve skupini še po enem, morda celo najbolj opaznem znaku, ki ga lahko dokaj dobro vidimo tudi, ko se tukalica premika med gostim vodnim rastlinjem (lastna opazovanja), to je podrepno perje. Le-to je pri

Katera vrsta je to? Can you identify the species?

grahasti tukalici svetlo rjave barve, pri pritlikavi in mali tukalici pa je podrepno perje v vseh starostih in obeh spolih močno temno progasto na svetli podlagi (BECKER & SCHMIDT 1990). Vendar so lahko podrepna peresa pri določenih pticah celo progasta (glej npr. risbo na strani 114 v BECKER & SCHMIDT 1990), česar standardni ključi prav tako ne omenjajo!

V tem primeru ne smemo pozabiti še na eno vrsto, ki se pojavlja v Evropi, to je karolinska tukalica *Porzana carolina*, ki ima, tako kot grahasta tukalica, podrepno perje prav tako enolično rjavo krem obarvano (WALLACE 1980, BECKER & SCHMIDT 1990) in je glavni kandidat za zamenjavo z grahasto tukalico. V Evropi je redkokoli gost (LEWINGTON et al. 1991).

Fotografirana tukalica ima kratko primarno projekcijo in svetlo rjavo podrepno perje, kar pomeni, da je na fotografiji grahasta tukalica. Če bi videli še celotno glavo, bi lahko celo ugotovili, da je na sliki odrasel samec. Grahasta tukalica je bila fotografirana marca 1994 na Dravskem polju.

Za težji določevalni problem velja par mala in pritlikava tukalica. Tu je v vseh starostih najboljši določevalni znak že omenjena oblika peruti oziroma primarna projekcija. Največja podobnost med obema vrstama se pojavi med mladimi osebki. Ne gre zanemariti dejstva, da se

pri obeh vrstah da določiti tudi starost (odrasli se ločijo od mladih npr. po barvi očesa; oko mladih je temno), pri mali tukalici pa lahko brez težav določimo tudi spol.

Kaj lahko sklenemo za konec? Pri opazovanju tukalic moramo biti nadvse pozorni, predvsem pa se ne smemo zanesiti samo na standardne terenske ključe in samo na en določevalni znak. Pri opazovanju tukalic je izredno pomembno, da ugotovimo obliko peruti, barvo oziroma vzorec na podrepnem perju ter po možnosti še barvo in obliko kljuna. Pri določevanju si moramo, če nismo veščer terenskega prepoznavanja tukalic (pa ne le njih), obvezno pomagati tudi z nekaterimi specialnimi članki na to temo.

Literatura

BECKER, P.M. & SCHMIDT, C. (1990): Kennzeichen und Kleider der europäischen kleinen Rallen und sumpfhühner *Rallus* und *Porzana*. *Limicola* 4: 93-144.

BRADSHAW, C. (1993): Separating juvenile Little and Baillon's Crakes in the field. *British Birds* 86: 303-311.

BRUNN, B. von, SINGER, A. & KÖNIG, C. (1986): *Der Kosmos-Vogelführer. Die Vögel Deutschlands und Europas*. Kosmos.

HARRIS, A., SHIRIHAI, H. & CHRISTIE, D.A. (1996): *The MacMillan birder's guide to European and Middle Eastern birds including North Africa*. MacMillan.

LEWINGTON, I., ALSTRÖM, P. & COLSTON, P. (1991): *A field guide to the rare birds of Britain and Europe*. Harper Collins.

PERRINS, C. (1987): *Collins new generation guide to the birds of Britain and Europe*. Collins.

PETERSON, R., MOUNTFORT, G. & HOLLAM, P.A.D. (1983): *A field guide to the birds of Britain and Europe*. Collins.

WALLACE, D.I.M. (1980): Sora Rail in Scilly and the identification of immature small crakes. pp. 231-235. V: SHARROCK, J.T.R. (ed.): *The Frontiers of Bird Identification. A British Birds Guide to some difficult species*. MacMillan.

Milan Vogrin

daleč na
pot
Z drugega
konca sveta
se oglasi
in je doma
povsod tu
kakor tam.
kakor tam.

mobitel

SLOVENSKI OPERATOR NRT & GBT

<http://www.mobitel.si>

MOBITELgsm

Globalni sistem mobilne telefonije - omrežna številka 041

svoboden
KOT PTICA

VSEBINA

- Uvodnik (A. Sovinc)
In memoriam Martin Košir
Zanimive najdbe na tujem
v Sloveniji obročkanih ptičev (D. Šere)
Prispevek k poznavanju ptic
Hraških mlak (H. Ciglič, T. Trebar)
Gnezditelj pribe *Vanellus vanellus*
na Dravskem polju (M. Vogrin)

Iz ornitološke beležnice

Ardea cinerea, *Anser fabalis*, *Falco peregrinus*, *Tetrao tetrix*, *Glareola pratincola*,
Scolopax rusticola, *Actitis hypoleucos*, *Asio otus*, *Caprimulgus europaeus*, *Phylloscopus*
trochilus, *Lanius senator*, *L. minor*, *Carpodacus erythrinus*

Zanimivosti od koderkoli:
Peskokop Bizeljsko (V. Balon)

Nove knjige

Skrivnostna fotografija

CONTENTS

- 1 Editorial (A. Sovinc)
2
3 Some interesting foreign recoveries
of birds ringed in Slovenia (D. Šere)
8 A contribution to the knowledge of the
birds of Hraše pools (H. Ciglič, T. Trebar)
14 Breeding of the Northern Lapwing *Vanellus*
vanellus at Dravsko polje (M. Vogrin)
21 **From the ornithological notebook**
Ardea cinerea, *Anser fabalis*, *Falco peregrinus*, *Tetrao tetrix*, *Glareola pratincola*,
Scolopax rusticola, *Actitis hypoleucos*, *Asio otus*, *Caprimulgus europaeus*, *Phylloscopus*
trochilus, *Lanius senator*, *L. minor*, *Carpodacus erythrinus*
26 Interesting observations from elsewhere
Bizeljsko Sandpit (V. Balon)
28 New Books
31 Mystery photograph

Fotografija na naslovnici: Priba *Vanellus vanellus* (I. A. Božič)

Vinjete: (J. Mikuletič str. 1, J. P. Smith str. 7 in 26, Ph. Snow zadnja stran ovitka)

Front cover: Northern Lapwing *Vanellus vanellus* (I. A. Božič)

Drawings: (J. Mikuletič p. 1, J. P. Smith p. 7 and p. 26, Ph. Snow back cover)